

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).**
- M. kir. Államnyomda**
Nándor-tér 1.
- M. kir. tud. Egyetemi ny.**
Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).**
- Ádám Herman**
Krisztina-körút 85.
- Bagó M. és Fia**
Pontry-utca 4.
- Goldberger Ignác**
Fő-utca 23.
- Heisler Jaroslav**
Várkert-rakpart 1.
- Keller Dániel**
Attila-utca 63.
- Müller K. (Münster K.)**
Albrecht-út 3-5.
- Wesselényi Géza**
Zsigmond-utca 11.
- III. kerület (Ó-Buda).**
- Bartalits Imre**
Remete-hegy.
- Bichler I.**
Kiskorona-utca 15.
- Wimmer Márton**
Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).**
- Barcza József**
Váci-utca 66.
- Belvárosi könyvnyomda**
Váci-utca 79.
- Buschmann Ferenc**
Koronaherceg-utca 8.
- Franklin-Társulat magy.**
Irod. Int. és könyvny.
Egyetem-utca 4. és
Vármege-utca 11-13.
- Goszler Gyula**
Aranykéz-utca 1.
- Hunyadi Mátyás, irod. és**
könyvnyomda-intézet
Zöldfa-utca 43.
- Langer Ede és Fia**
Zsibáros-utca 1.
- M. kir. posta- és távirda-**
igazgatóság könyvny.
Főposta-épület.
- Mercur kő- és könyvny.**
Királyi Pál utca 9.
- Nagy Sándor**
Papnövelde-utca 8.
- Id. Poldini Ede és Társa**
Irányi-utca 1.
- Quitner József**
Károly-körút, központi
városház.
- Róth József**
Ujvilág-utca 6.
- Singer Lipót**
Károly-körút 24.
- Süsz Dávid**
Fővám-tér 5.
- Székeslővárosi házi ny.**
Központi városház.
- Ullmann József**
Régi posta-utca 4.
- V. kerület (Lipótváros).**
- Várnai Fülöp**
Régi posta-utca 3.
- Victoria-nyomda**
Váci-utca 37.
- Wodianer F. és Fiai**
Sarkantyús-utca 3.
- Bendiner A.**
Arany János-utca 18.
- Budapesti helyi érdekű**
vasut nyomdája
Lipót-körút 22.
- Czettel és Deutsch**
Bálvány-utca 12.
- Hamburger és Birkholz**
Csáky-utca 13.
- Hermes könyvnyomdai**
részv.-társ.
Bárány Atzél-utca 2.
- Hungária-könyvnyomda**
és kiadó-üzlet
Váci-körút 34.
- Juhász és Haas**
Tűkőr-utca 5.
- Kálmán M. és Társa**
Vadász-utca 32.
- Kanitz C. és Fiai**
Vadász-utca 26.
- Károlyi György**
Kálmán-utca 5.
- Kellner és Mohrlüder**
Csáky-utca 9.
- Kertész József**
Mária Valéria-utca 11.
- Kollmann Fülöp**
Arany János-utca 34.
- Krausz S. és T.**
Zoltán-utca 11.
- Légrády Testvérek**
Váci-körút 78.
- Lengyel Lipót**
Vadász-utca 35 a.
- Lőw Ede**
Váci-körút 80.
- Márkus Samu**
Báthory-utca 20.
- Magy. kir. postatakarék-**
pénztár nyomdája
Széchenyi-utca 2.
- Pallas, irod. és nyomdai**
részvénytársaság
Kálmán-utca 2.
- Pesti Könyvnyomda-**
Részvénytársaság
Hold-utca 7.
- Pesti Lloyd-társulat**
Könyvnyomdája
Dorottya-utca 14.
- Pollák Elkán**
Nagykorona-utca 21.
- Pollák M. Miksa**
Akadémia-utca 15.
- Schlesinger és Kállai**
Bálvány-utca 18.
- Thália-nyomda**
Csáky-utca 2/b.
- VI. ker. (Terézváros).**
- Beer E. és Társa** (ezelőtt
Kosmos)
Aradi-utca 8.
- Berkovits János**
Teréz-körút 40-42.
- Brózsza Ottó**
Váci-körút 17.
- Ehrnstein Mór**
Laudon-utca 4.
- Engel S. Zsigmond**
Vörösmarty-utca 56.
- Európa, irod. és ny. r.-t.**
Ó-utca 12.
- Fővárosi nyomda, vona-**
lózó- s könyvkötő-r.-t.
Podmaniczky-utca 39.
- Fried és Krakauer**
Dalszínház-utca 10.
- Friedmann Á.**
Gyár-utca 54.
- Fuchs Samu és Társa**
Podmaniczky-utca 27.
- Gergely Miksa**
Lázár-utca 2.
- Glückselig M.**
Hunyady-tér 7.
- Goldschmiedt Lipót**
Révay-utca 6.
- Gross és Grünhut**
Gyár-utca 32.
- Herrman Ignác**
Szerecsen-utca 20.
- Hornyánszky Viktor**
cs. és kir. udv. könyvny.
Aradi-utca 14.
- Hunnia könyvnyomda**
Teréz-körút 3.
- Kápolnai Adolf**
Teréz-körút 5.
- Kassino Jakab**
Király-utca 26.
- Kaufmann és Vojtitz**
Vörösmarty-utca 52.
- Korvin Testvérek**
Révay-utca 14.
- Kunossy Vilmos és Fia**
Teréz-körút 38.
- Löbi Dávid és Fia**
Andrássy-út 19. és
Nagymező-utca 26.
- Minerva kő- és könyv-**
nyomda (tul. Gansl Zs.)
Szerecsen-utca 7/9.
- M. á. v. menetjegy-ny.**
Csengery-utca 33.
- Markovits és Garai**
Lázár-utca 13.
- Muskát Béla**
Teréz-körút 27.
- Nádas A.**
Desseffy-utca 45.
- Neumayer Ede**
Próféta-utca 7.
- Orsz. központi községi**
nyomda-részvénytárs.
Váci-körút 61.
- Pollacsek Mór**
Dávid-utca 5.
- Posner K. Lajos és Fia**
Csengery-utca 31.
- Radó Izor**
Szerecsen-utca 13.
- Rigler József Ede r.-t.**
Rózsa-utca 55.
- Schmelcz és Schillinger**
Csengery-utca 51.
- Schmidl Sándor**
Szerecsen-utca 6.
- Spinner Illés**
Desseffy-utca 43.
- Wellesz Béla**
Uj-utca 37.
- VII. (Erzsébetváros).**
- Árpád kő- és könyvny.**
Valero-utca 9.
- Athenaeum, irodalmi és**
nyomdai részv.-társ.
Kerepesi-út 54.
- Bárd J.**
Miksa-utca 17.
- Deutsch József**
Károly-körút 7.
- Elek Lipót**
Kertész-utca 37.
- Farkas Testvérek**
Akácza-utca 61.
- Galitzenstein H.**
Dohány-utca 68.
- Garai Mór**
Károly-körút 3.
- Gelléri és Székely**
Kerepesi-út 34.
- Goldfaden Márk**
Kerepesi-út 36.
- Gonda és Társa**
Akácza-utca 50.
- Hedvig S.**
Dohány-utca 12.
- Hercz Ármin**
Izabella-tér 5.
- Kellner Gerson**
Csányi-utca 13.
- Krammer Lipót**
Csömöri-út 44.
- Löbl Mór**
Király-utca 27.
- Löblovitz Zsigmond**
Csömöri-út 54.
- Márián György**
Rottenbiller-utca 56.
- Nagel István**
Vörösmarty-utca 17.
- Neuwald Illés**
Dohány-utca 44.
- Pannonia-nyomda**
Rombach-utca 8.
- Propper Leó**
Erzsébet-körút 35.
- Reich Ármin**
Dohány-utca 84.
- Roth és Krausz**
Kertész-utca 23.
- Rubin J.**
Király-utca 13.
- Spatz Henrik**
Dob-utca 55.
- Spitzer Márk**
Klauzál-utca 31.
- Stern Péter**
Kazinczy-utca 35.
- Vasvári és Társa**
Csömöri-út 13.
- Wendt és fia**
Károly-körút 19.
- Zeisler M.**
István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).**
- Anglo-nyomda**
Baross-utca 47.
- Budapesti Hirlap nyomd.**
Rökk Szilárd-utca 4.
- Corvin-nyomda**
Baross-utca 4.
- Özv. Fried Ignác**
József-utca 14.
- Hell I. Ede**
Luther-utca 4.
- Klein Vilmos**
Kerepesi-út 73.
- Kohn Simon**
József-körút 5.
- Kossuth Lajos-nyomda**
(tul. Laufer Jakab és
Holländer József)
Ujvástartér 5.
- Militsy Rankó**
Futó-utca 44.
- Otthon-nyomda**
Mária-utca 42.
- Révai és Salamon**
Üllői-út 18.
- Rózsa Kálmán és Neje**
Szentkirályi utca 30.
- Schulcz Adolf**
Baross-utca 81.
- Stephaneum** (a Szt. István-
Társulat nyomdája)
Szentkirályi-utca 28a.
- Szent Anna-nyomda**
Baross-utca 66-68.
- Szent László-nyomda**
Rökk Szilárd-utca 28.
- Színházi Lapok nyomd.**
József-körút 9.
- Weissenberg Ármin**
József-körút 16.
- IX. ker. (Ferenczváros).**
- Engelmann Mór**
Vámház-körút 15.
- Műszaki irodalmi és**
nyomdai részv.-társ.
(Feldmann Mór)
Soroksári-utca 5.
- Pátria-nyomda r.-t**
Üllői-út 25.
- X. kerület (Kőbánya).**
- Első kőbányai könyvny.**
Jászberényi-út 1.
- Lőrincz F.**
Maglódi-út (Gyűjtő-fogház).
- Merendiák Károly**
Liget-tér 4.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsí**
Tóth István.
- Aburdhánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alsó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatin**
Oasz Mátyás.
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulal István.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
Dóczi-nyomda (tulajd.: Némedi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Topolya**
Wilhelm Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Ágoston.
Nánay Lajos.
Rajkovic Károly.
- Balassa-Gyarmat**
Balassagyarmati könyvnyomda r. t. (v. b.)
Halyák István.
Pozsonyi Óábor.
Tokay Lajos.
- Balászfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Ábrahám Mór.
- Barcs**
Skríbanek N.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békés**
Bárá Drechsel Géza.
- Békés-Csaba**
Corvina-ny. (Szihelszky József).
Povársny testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Pirooska).
Engel Jenő.
- Besztercze**
Baciu A.
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Sonnenfeld Mór.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Grünfeld R.).
Ciurcu és társa.
Óabony és Társa.
Gótt János Fia.
Herz és Társa.
Murcsianu Aurél.
- Brezsnóbánya**
Kreiser J.
- Budafoék (Promontor)**
Leopold és Frank.
- Buziás**
Ulmann F.
- Csákova**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Cservenka**
Boros György.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton utóda: Dreznánd Viktor.
Szvoboda József.
- Csongrád**
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Kokas és Neumann.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Nagy Elek
Sebók Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Horovitz Zsigmond.
Kurucz Béla.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ulmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Deveszer**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditró**
Ditró és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár**
Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Dunaföldvár**
Somló Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsa.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Páunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érsekl. lyceumi nyomda.
Lőw Sámuel.
- Enying**
Polltzer Jenő.
- Eperjes**
Kósch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Kahn Mór).
- Érsekvárvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Mártonfi L.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
Hunnia könyvnyomda (tul.: Gerenday József).
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Kulin Péter.
Wunder J.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Felső-Vissó**
Schiffmann H.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg G.
Mohovich Emidio
Unio könyvnyomdai müintézet (tulajdonos: Hegyi Jenő).
- Fogarás**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galánthai könyvny. (tul.: Neufeld Samu).
- Galgóc**
Szold Jakab.
Sternér Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Létz János és Társa.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Herzog Á. E.
Kovács és társa.
Sima Dávid.
- Gyönk**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Gróf Gyula.
Györegyházmegyei könyvnyomda.
Heckenast György.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (bérlő: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Dorog**
Grünfeld Mózés
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Hátszeg**
Ideál-könyvnyomda.
- Hatvan**
Hoffmann M. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Dura J.
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája.
- Homonna**
Waller H. és Társa.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
Kaczvinsky Zoltán.
Kalocsa és Kubicza.
- Kalocsa**
Jurcsó Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szódi S.
- Kassa**
Breitner Soma.
Koczányi Béla.
László Béla.
Rosa Viktor.
Vitéz Adolf.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Első Kecskeméti Hirlapkiadó és Nyomda-Részvénytársaság.
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László (tulajd.: Fekete Mihály).
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózés.
- Király-Helmec**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Jenő**
Gallovics Jenő.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája (tul.: Magyary Mihály.)
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Lepage Lajos.
Magyar Polgár nyomdája (tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Stief Jenő és Társa.
Zobázt Ferencz.
- Komárom**
Freisinger Mór.
Hacker Richárd.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy János.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöczbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
Paxner és Biron.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Özv. Bors Károlyne
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Lőw Dezső.
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losonc**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczká**
Wiesner Alfréd.
- Marczall**
Mizsúr Ádám.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Szilget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénytársaság.
Wider Mendel Fia
- Margitta**
Hungária könyvnyomda (tul.: Pollák Lajos).
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (tul. Benkő László).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Braun J.
Gyikó Károly.
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolcz**
Boros Benő.
Forster, Klein és Ludvig.
Stamberger Bernát.
Szelényi és Társa.
- Módos**
Lustein Márkus.
- Mohács**
Bland János.
Rosenthal Márk
- Monor**
Monorkerületi könyvnyomda (tul.: Molnár Sándor).
- Mosony**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Mura-Szombat**
Ujházi Miksa.
- Nagy-Atád**
Grünberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.
- Nagy-Bittae**
Spiegel Samu.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest, V., Hold-utca 7.

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK

HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér.

A Szakkör 1901. december havi programja.

(Körhelyiség: Kerepesi-út 30. sz. Iparoskör. Nyitva minden vasárnap délelőtt 9 órától délután 1 óráig.)

1-én (vasárnap) d. e. a helyiségek a tagok szabad rendelkezésére állanak.

Este 7 órakor: *Házi estély* műkedvelői színelőadással és tánczsal. (Színre kerülnek »A cremonai hegedűs« és »Chassé-Croissé« egyfelvonásos vígjátékok.)

8-án (vasárnap) d. e. 1/211 órakor *választmányi ülés*. (A helyiségek a tagok szabad rendelkezésére állanak.)

15-én (vasárnap) d. e. 1/211 órakor:

KÁLDOR LAJOS felolvasása: Dr. Jessen Pál és a modern nyomdászat.

Felolvasás után *rendes havi ülés*.

22-én (vasárnap) d. e. a helyiségek a tagok rendelkezésére állanak.

29-én (vasárnap) szabad szórakozás a helyiségekben.

Este 7 órakor: *Házi estély* operette-előadás és tánczsal.

A **téli szaktanfolyam** mindig vasárnap d. e. 9—11 órák között és szerdán este 7—9 óra között tartatik meg és pedig a Bakáts-téri polgári fiú-iskola rajztermében. A jelentkezett hallgatók ezen előadások látogathatására külön névre szóló igazolványt kapnak.

A választmány.

Az újabb irány és a magyar nyomdaipar.

Az 1900-iki párisi kiállítást megelőző időben egyik fővárosi napilapban tanulmány jelent meg, melyben az író párhuzamot vont a kiállításon összekerülő hazai és külföldi ipar haladottsága között. A cikkíró ugyanekkor az egyes iparágak fejlődési viszonyairól is kimerítően értekezett, összehasonlítván a jelenlegi ipari viszonyokat a forradalmi időkbeli korszakkal. E cikkben a hazai nyomdászat és a vele rokon iparágak, mint a legtöbbet haladott ipar volt feltüntetve.

Általánosan tekintve, a hazai nyomdai ipar viszonyai a mondott időkkel mindenesetre csakis az azidőbeli viszonyok óriási hátrányára hasonlíthatók össze. Részleteiben tekintve azonban, a fejlődés inkább csak számbeli, mert a szellemi niveau, a produktumok minőségbeli versenyképessége ezen számbeli fejlődéssel éppen nem áll arányban. Ha versenyképesség alatt a nyomdai termék piaczi árát vesszük figyelembe, óriásit haladtunk, ha ugyan az indokolatlan áresést (recte: árnyomást) haladásnak nevezhetjük.

A számbeli gyarapodás részben a 48-as törvények, részben pedig a kiegyezési korszakot követő idők iparpolitikai mozgalmának volt természetzerű következménye, de míg más téren a gyarapodás az eszmék tisztulását, az intenzívebb fejlődést jelentené, addig szakmánkban — sajnos — épp az ellenkezőjét okozta. A fennebb említett iparpolitikai mozgalmak a kontárok egész raját zúditották a nyomdaiparra, mely ezidőben teljes virágzásában állván, tökebefektetésekre igen alkalmas vállalatnak mutatkozott.

A hazai nyomdaipar e kontárkezek áldatlan működését mindnapjainkig erősen sanyit, eltekintve a megélhetési viszonyok nehézségétől, eltekintve attól, hogy a kontárok csak selejtes szakerőket neveltek, határt nem ismerő versenyárakkal akarván a fogyasztót megnyerni, a végletekig lenyomott árakkal azután csak úgy tudott némileg prosperálni, hogy termékeinek külső kiállításában takarította meg, a mit csak lehetett. Ennek eredménye azután az a szomorú tény lőn, hogy a jobb munkát a fogyasztó közönség ma is alig keresi, azt meg nem érti.

De hogyan? Az ilyen kontárok a szakmabeli óriási haladásokat teljesen ignorálták, elmaradtak.

Mint mértéket a hazai nyomdászipar fejlődésére, hasonlítsuk ezt össze a külföldivel. Tán a vérmes chauvinista felzúdul erre, hogy az mégis csak messzemenő kívánság lenne, a zsenge hazai ipart, az évszázadok óta virágzó külföldi iparral összehasonlítani. No nem! nem várhatjuk

azt, hogy a hazai nyomdaipar olyan világraszóló alkotásokkal remekeljen, mint teszem a német! Hisz kizárja ezt a nyelv elszigeteltsége is. De azt hiszem, nem szerénytelen ama óhaj, hogy alkosson a magyar nyomdászat is önállót, vesse le azt a régi hagyományt, hogy mindenben ragaszkodjunk a külföld adta sablonhoz.

De nézzük csak közelebbről a hazai nyomdászati viszonyokat.

Az utóbbi évtizedek rohamosan átalakították a sokszorosító iparművészetet s vele együtt a nyomdászatot is. Bátran mondhatjuk, hogy mintegy művészi genre kapott abban lábra, mely gyökeresen átalakította technikai berendezéseinket, úgy a gépeinket, mint betűinket is. Az átmeneti korszak eléggé kinyult ahhoz, hogy berendezéseinket — az idők követelte reformirányoknak megfelelően — átalakíthattuk volna. És ez a külföldön megtörtént. Megtörtént olyan módon, hogy az olyan nyomdák száma, melyek elmaradtak, elenyészően csekély. Nálunk éppen fordítva van a dolog, a megfelelően átalakult nyomdák száma elenyészően csekély. Hja, a szűkkeblűség!

De meg is látszik ez nyomdai termékeinken. Alig-alig találunk kielégítőt, rendszeren a felfoghatlan modern és a modernbe kényszeredett régi kaoszt találjuk együtt.

Mint minden újdonság, úgy ez is a szomszédos Németországból származott el hozzánk. És mint mindent, úgy ezt is átvettük szó nélkül, hiven utánoztuk és ezzel megvagyunk. De nem így ám Németországban, hol szintén másunnal vették át, de csak óriási toll- és szóharca után, saját nemzeti viszonyaikhoz alkalmazták és a tökéletesség bámulatos fokára emelték. Betűöntődéik a modern irány követelte betűk és díszítések egész özönét zúditották a piacra, ezzel nemcsak hatalmas impulzust adva ennek, hanem igazán elismerésre méltó szolgálatot is teljesítve a nyomdai ipar fejlődésében.

De mit tettek a mi hazai betűöntődéink? Hoztak tán egy újabb, eredeti alkotást is piacra? Vagy tán elismeréssel kell azért is adózni, hogy megszerezték néhány külföldi betűöntőde termékének tulajdonjogát? És ez maga is nagyban bénította az esetleg újat, eredetit termelni vágyó magyar nyomdászt. Mert e tekintetben bizony ma sem sokkal jobban vagyunk, mint évtizedekkel előbb.*

* Ezen állításra, melynek jóhiszeműségét nem vonjuk kétségbe, meg kell jegyeznünk, hogy pl. az Első magyar

A modern irányban különösen az eddigi hamupipőke köntösben megjelenő könyvek kaptak újabb, bámulatos szép külső alakot a — külföldön. Nevezetes művészek megalkották a régi könyvirók korszakában ismeretes, de azóta már rég elfeledett *könyvdekorációt*, megalkották a szó legnemesebb értelmében, igazán dekorálván megfelelő betűkkel, alakokkal, díszítésekkel és szemet gyönyörködtető összhanggal a könyvet.

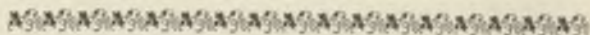
És nálunk? A régi ormótlan alak, banális fejléc, ócska, kopott betű, mindenképpen helytelen zárdísz, komisz papír, de esetleges megigérése előre is annak, »*hogy a mű rendkívül díszes kiállításban fog megjelenni*«.

A mi a könyvészeti unikumokat illeti, ezek meg vannak nálunk is, régi nyomtató mesterek művei nagyon keresettek, de bámulna a mi olvasó közönségünk, hogy a külföld hány könyve lesz a különös díszes kiállítás folytán »*Raritát!*« De nem ritka az olyan eset, hogy egyes díszmunkákhoz külön vésetnek elsőrendű művészek által tervezett betűket, hát még a művészi kivitelű illusztrációk. Nekünk tán nincsenek művészeink? Dehogysé, hisz illusztráló művészeinkkel ott találkozunk a külföld legjelesebb nemű kiadványaiban!

Miért hát mégis?!

Mert nincs közönségünk! Tessék ezen úgy segíteni, hogy félretéve a szűkkeblűséget és a nagy üzleti szellembe egy kis idealizmust is vegyítve, neveljenek maguknak — habár némi áldozatok árán is — közönséget.

AUGENFELD M. MIKSA.

A szedés technikája.

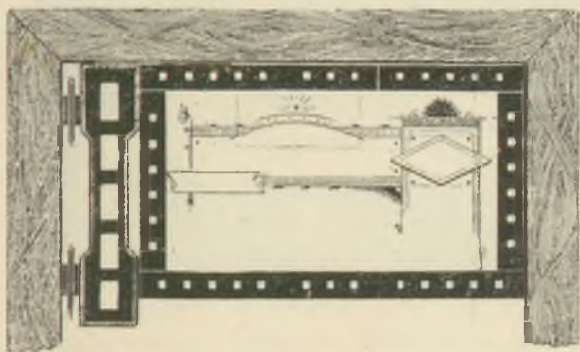
A jobbféle akcezidensz-szedőket három főcsoportba osztályozhatjuk. Az első csoportba sorozhatjuk azokat, kik saját jó kompozíciójukkal megfelelő idő alatt kellő jó szedést tudnak előállítani; a második csoportba azok tartoznak, kiknél bár a skizzirozás nem áll valami nagyon erős lábön, de azért minden technikai nehézséget legyőznek és gyors munkához vannak

betűöntőde részvény-társaság újabb időben is igen esinos újdonságokat hozsátott közre, melyek még a külföldön is — talán majdnem jobban, mint itthon — méltánylásra találtak és most is foglalkozik olyan dolgokkal, melyek hivatva vannak feltűnést kelteni; a vád tehát nem egészen csak betűöntődéinket illetheti, hanem azokat is, a kik nem nyujtanak elég módot nekik a gyorsabb fejlődésre és haladásra.

Szerk.

szokva; míg a harmadik résznek mindig vannak új eredeti ideái, de a szedés összeállításában oly ügyetlenek és könnyelműek, hogy a szerencsétlen nyomónak, mikor a tulajdonképeni formát — mely a nyomásnál utóvégre is nem nélkülözhető — meglátja, minden hajszála égnek áll.

Az első fajta, melyet mindig nagyon keresnek, bizony igen ritka, a második képezi a szívesen felhasznált általánosságot, míg az utolsónak tagjai a nyomdászat „enfant terrible“-jait adják. Az üzletvezetéssel lépten-nyomon összeütközésbe jönnek, mert a gépreviziónak számtalan órája terheli a lelkiismeretüket és minden nyomó, a ki abban a kétes szerencsében részesül, hogy zseniálisan fogalmazott, de kimondhatatlanul pongyolán szedett akcziidenszmunkáikat nyomhatja, halálos ellenségüké válik.

A megszerkesztés, vagyis vázlatkészítés minden munkának a leglényegesebb része. Ezt nem szabad úgy értelmezni, mintha a szedés előállítása valami mellékes dolog volna. Semmi sem csúnyább, mint a széttolt és rosszul zárt mindenféle girbe-görbe vonalak, azoknak hiányos kapcsolódása, a helytelenül felhasznált körzetek, megrongált díszítések stb. Ha az ilyen formának a levonatát közelebbről szemügyre vesszük, úgy tíz eset közül kilencszer a hiányos munkának még egyéb nyomait is felfalálhatjuk és megértjük, hogy a nyomónak az egyengetéshez és a nyomáshoz miért kell sokkal több idő, mint a mennyi a rendes szedésnél szükséges.

Szabályul el kellene fogadni, hogy minden, még a legegyszerűbb körzetnélküli munkák is vízszintesen álló hajóra szedessenek. Az egyes sorokat a sorzóban zárjuk ki, tézók nélkül tegyük a hajóra és szedőléniával állítsuk a kívánt helyre. És csak akkor töltsük ki a hézagokat ürpótlékokkal és tézókkal, ha a csoportosítással meg vagyunk elégedve.

Zárt körzetek szedésénél a munkának az imént leirt módja még sokkal szükségesebb. Ólomstégekbe az alaknak megfelelő keretet készítünk, melyet aztán a hajón olyformán zárunk ki, mint azt a fenti minta világosan mutatja. A felső és alsó stégeknek keresztződnie kell. Legjobb, ha erre a célra egész darabokat vesszünk. Igen használható az ilyen munkáknál egy

előkelő szakcég által forgalomba hozott „Reform“ szedőhajó, melynek négy oldala van, vagy az ilyen zárókészülék, mely még praktikusabb, mert zsinór nélkül a gépbe zárható.

A stégekből képezett keretben most már a körzetet rakjuk össze olyformán, hogy kívülről, tehát a díszítések szélénél kezdve befelé dolgozunk és mind a négy oldalt egyszerre kezdjük meg. E munkához magunk mellé állítunk egy vízzel telt kis edénykét, melyben minden kisebb anyagdarabot megnedvesítünk, mielőtt a megfelelő helyre teszszük. A nedvesítés által az egyes részek jobban összetapadnak és a vékony vonalak nem dőlnek olyan könnyen el.

A sokszor kedvelt érzék utáni munka, melyet a fenti szedésmód által talán megérteni lehet, de menteni nem, legalább ott kerülendő, a hol minden anyag — vonalak, stégek, tézók, körzetek stb. — egymással szépen összevág. Ilyen esetben az egyedül helyes eljárás az összes méreteket kiszámítani, akkor legalább biztosak leszünk benne, hogy a vonalak nem görbülnek el és a kapcsolódások nem lesznek hiányosak. Egyik főkövetelmény az is, hogy az összes anyagot a reászáradt festékmарadványoktól és más piszokrétegtől tisztán tartsuk, mert e nélkül a rendszeres munka lehetetlen. Legjobb, ha e tekintetben különösen a nagyobb munkák kinyomtatott formáit mindjárt szétzedjük és a behatolt, mosás által el nem távolítható festéket petroleumba mártott ruhával a körzetrészekről és vonalakról ledörzsöljük, úgy, hogy ha már az anyag a szekrényben van, akkor minden további veszélyesség nélkül használható is legyen.

Igen kevés szedő tartja érdemesnek a körzetnek belső, a szedésnek szánt részét magasságra is kiszámítani, a mi pedig az egyedüli helyes eljárás. Ha egy nagyobb alakú szedést zárt állapotban megnézünk, gyakran észreveszszük, hogy a körzetnek alsó része többé-kevésbé begörbültnek látszik. Ez biztos jele annak, hogy a szedő vagy nem számította ki a körzetnek a belső területét, vagy pedig azt hitte, hogy a sokat használt s ennek folytán mindig kissé rugalmas regletták miatt a szedést gyengébben kell kizárnia.

Olyan nyomdáknak, melyeknek vezetői nem bírtak elég érzékkel az új rendeléseknél az itt-ott előforduló hibás anyagot szigorúan elkülöníteni, a rendszeres munka természetesen még tetemesebb nehézséggel jár, sőt nem ritkán egészen lehetetlen, a mely esetben az anyagok rontása valóságos szükségesség roszszá fejlődik.

Az akcziidensz-szedőnek képességgel kell bírnia arra, hogy a különböző rendelők közt különbséget tegyen és munkáját is a szerint ossza be. Oly nyomtatványt, mely tapasztalt s elkényeztetett rendelőnek, vagy pláne szakközönségnek készül, rendszerint gondosabban és nagyobb körültekintéssel kell kezelnie, mint egy egyszerű üzletember megbizását. Azokat az akcziidenszmunkákat, melyek több összevágó formáról nyomatnak, legjobb egészen kiszedni, mert a korrekтура

rajta így legkönnyebben végezhető. Csak abban az esetben ajánlatos minden formát elcéljától fogva külön előállítani, ha egészen biztosak vagyunk benne, hogy változtatások nem fognak előfordulni.

De lényeges könnyebbségül szolgál ennél a munkánál, ha a vízszintesen álló hajókon valamennyi formát egyszerre kiszedjük, már azért is, mert így az egész munka szemünk előtt van és azok a tévedések, melyeknek következménye rendszerint a kellemetlen nagy korrek-túra, nem oly könnyen fordulnak elő.

Az összevágó illő formák szedésénél még a meddő anyagnak tiszta és rendes állapotára is különösen ügyelni kell. Az ólomstégek a sarkaikon való számos ütődés folytán rendszeren nagyobbak lesznek idővel és az ilyen szabálytalan anyag felhasználásánál könnyen előfordul, hogy az egymásba illesztendő formák, melyeknél a pontosság különösen a fődolog, egyáltalán alig illeszthetők egymásba. Ebben a tekintetben igen kényesek a kétféle színhez használandó betűk, legkivált ha a belső nyomás valamely bronzalattal történik. A kétféle színhez használt betűknek azokon a hibáikon kívül, hogy a belső nyomás betűi rendszeren nagyok, még az a hibájuk is van, hogy nem valami nagyon pontosak. Előfordul ezeknél, hogy az alapsor az éppen úgy kizárt belső sor nyomásával nem egyezik. Hogyha az először nyomtatott alapsor nem volt zárva, akkor az összeillesztést rendszeren csak egyes betűk lereszelésével és más helyeknek karton-papírokkal való kiegyenlítésével lehet elérni. Ebből az okból ajánlatos a kétféle színhez használt betűknél oly esetekben is, a hol tulajdonképpen nem kellene azokat zárni, az egyes betűket legalább két papirlapocskával egymástól elválasztani, akkor a regiszternek pontosságát jól elérhetjük.

A külön szinnel benyomandó sorok szedésénél ajánlatos minden sor közé egy vagy több nyolczad- vagy negyedpetit reglettát rakni, hogy a gépmester kisebb eltéréseknél ne legyen kénytelen az összes stégeket kicserélni, ha a sorközt egy kártyapapírosnyival is kisebbiteni akarja. Máskülönb is igen jó, ha összevágó formáknál kicsiny kizáróanyagokat használunk a végett, hogy ez által a szedés egyes részeinek a gépben való változtathatóságát megkönnyítsük.

Némely nyomdában az a szokás, hogy a szedést nem osztják szét a különböző szinalapokra, hanem a munka teljes szövegét állítják a gépbe és annak a színnek a sorai, a melyek először kerülnek nyomás alá, alulról nonpareille-kizárással lesznek aláakva. Ezután a festékhengerek és a czilinder is szintén egy nonpareille-el feljebb emeltetnek és a nyomás a megfelelő egyengetés után megtörténik. A felemelt sorok nyomása után az illető sorokat kiveszik, a hézagot megfelelő kizáró-anyaggal kitöltik, a festékhengereket és a czilindert eredeti helyzetébe állítják és így nyomják ki a főformát.

Ez eljárás észszerűségére nézve eltérők a vélemények.

Az aláakvas munkája a legtöbbször ugyanannyi időt vesz igénybe, mint egy külön forma szédése. Az aláakvasnál csupán annyi előny látszik fenforogni, hogy esetleg tetemes holt anyagot (materiális) takarítunk meg, a mely holt anyag pedig sok nyomdában elégtelen külön formák szedéséhez. De ha a nyomda egy-szeres rendszerrel dolgozik, akkor legalább az egyszerűbb szedéseknél mindenesetre ajánlatos minden formát külön szedni, már csak azért is, hogy elkerüljük a czilindernek tetemes felemelését, a mivel esetleg kis vigyázatlanság mellett is nagy bajt okozhatunk. Ha azonban komplikált formáról van szó, a melybe esetleg hajlított sorokat, ferde betűszalagokat vagy más hasonló dolgokat pontosan illően más színben kell nyomtatni, akkor az aláakvas módja ellen nem lehet kifogást tenni, feltéve természetesen azt, hogy a nyomtatást lelkiismeretes gépmester végzi.

Az összevágó formák sorainak emelését leginkább olyan nyomdáknak szeretik, a melyekben „több rendszer” van, a hol tehát a rendszeres munka körülbelül ki van zárva. Ha nagyobb példányszámú nyomtatványok kerülnek szóba, akkor mindenesetre legjobb az egész munkát tömöntvényben elkészíteni, vagyis annyi öntvényt készíteni, a hány szint használnunk kell és minden lemezből ki kell vésnünk azt a részt, mely az illető színhez nem szükséges.

A hol csak lehet, kerüljük az illesztett formákat, legalább az olyanokat, melyeknek hajszára egyezniük kell. Ha kétszínnyomógép nem áll rendelkezésre és a tégely-sajtó nem elég nagy, akkor ez a nyomdászra nézve nehéz feladat, mely aztán rendszeren a szedőnek órák hosszáig tartó segédkezésével oldható csak meg, mint pl. valamely nagy keretbe vörös vonalaknak pontosan illően benyomásánál, mert ebben az esetben a vonalak állásának a legesekélyebb hiányai igen kellemetlen hatásúak. Könnyebb és egyszerűbb összevágó formák helyett tónusokat használni, egészen eltekintve attól, hogy az utóbbiakkal rendszeren nagyobb hatás érhető el.

Olykor verzálsorok is minden meggondolás nélkül alkalmaztatnak. Ezeknek szedéséhez csak egyszerű, tiszta antiqua-betűk alkalmasak, a melyeket úgy kell egalizálni, hogy a betűk közti hézagok egyenlőek legyenek.

Némely szavaknál, mint például:

MAGYAR NYELVŐR

az egyenlő betűközök elérése végett némelykor annyira szét kell szórni a betűket, hogy a sor ez által nagyon is széjjelszórtnak látszik és így az lebegő benyomást tesz a szemlélőre és pedig különösen akkor, ha hajszálvonású széles betűket választottunk. Ha a keskenyebb betűk esztétikai okokból vannak egalizálva és megfelelő ligatúrákkal ellátott betűkkel nem rendelkezünk, akkor az alkalmatlan soroknál a verzál-betűk használatát inkább mellőzzük.

A modern irány nem tűri meg a hajlitott sorokat, alkalmazásuk azért ritkább lett, így az újabb nemzedéknek már alig van meg az ilyen szedések korrekt kiviteléhez szükséges gyakorlata. A hajlitott sor előállításának és kellő megerősítésének módja kétségtelenül a legjobb mértéke az akcizidensz-szedő technikai képességeinek megítélésére, mert már az első pillanatra kitűnik, hogy az illető megfelelő számítással és megfontoltsággal dolgozik-e.

Annak a térnek megfelelően, melyet a hajlitott sor elfoglal, vízszintesen álló hajón keretet rakunk, melynél a felső és alsó stégeknek keresztveződniök kell és azok lehetőleg egy darabból vándóik. Ha megfelelő hosszúságú stégekkel nem rendelkezünk, akkor két részt olyformán illesztünk össze, mint azt a mellékelt példa mutatja.

Semmi esetre sem szabad a hajlitott sor fejénél levő stégnek középen megtörve lenni, mert különben ez által az egész szedés támasztát elvesztené. Ezt a keretet aztán a hajóban szorosan ki kell zárni, mint azt már a fenti példában láttuk és így kell abba a szedést berakni.

Az öntödékben kapható sárgaréz sorhajlitó regletták nem mondhatók praktikusoknak, mert ez az anyag igen rugalmas és ha egyszer az véletlenül elgörbült, alig hozható már többé rendbe. Ellenben igen használhatók a hajlitott sorokhoz való rézkapcsok.

A reglettákat legegyszerűbben magunk hajlíthatjuk közönséges negyedpetites vagy negyedcizzerós térszökből s a nagyon szűk helyeken esetleg nyolczadpetitesből is. Minthogy pedig a szem könnyen téved, tanácsos a kívánt hajlítást körzővel egy darab másolópapírra rajzolni és ezt aztán az első regletta hajlításánál ellenőrzésül használni.

Egy vonalhajlitó készülék ezt a munkát tetemesen megkönnyíti, hanem azért a szabad kézzel való hajlítás sem igen nehéz és az előrajzolt ívalakú hajlítással való többszörös összehasonlítás után a kívánt hajlítást könnyen elérhetjük. A reglettának rugalmasság nélkül, pontosan kell fedni a rajzot és a papirost mindenütt egyenletesen érinteni. Most az előzőleg pontosan kiegyenlített sort ferdén álló hajón a reglettába állítjuk és azután a betűk alsó részére szükséges térszöket hajlítjuk meg. Ezzel szintén óvatosan kell bánnunk és annak a legcsekélyebb nyomás nélkül egész felületével a betűk

hajlásához kell simulnia. Ha vannak rézkapcsok, akkor természetesen tanácsos a reglettát, miután már megvan a pontos görbülete, még egy kissé begörbíteni és az egészet a rézkapcsokkal lezárni. A mindenütt pontosan záró regletták által az egyes betűk, legalább rendes és széles betűknél, egészen maguktól kapják meg helyes állásukat. Keskeny betűknél azonban tanácsos a betűk közötti ékalakú hézagokat a legszélesebb helyükön kicsiny térszökekkel, esetleg kártyaforgácsok segítségével kitölteni.

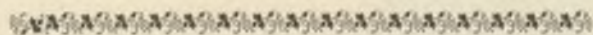
Az így elkészített hajlitott sort most a vízszintes hajón levő keretbe teszszük és itt oly módon zárjuk ki, mint azt az alábbi ábra tisztán mutatja. A kitöltésre lehetőleg csak egyféle négyszögeket használunk, alacsony hajlításoknál nonpareillet vagy petitet, erősebben hajlitott soroknál garmondot, cziczzerót stb. A fejtégtől kezdve a négyzeteket sorról-sorra rakjuk be, mi mellett kisebb hézagokat ugyanolyan magasságú térszövekkel a legnagyobb pontossággal és a legcsekélyebb erő alkalmazása nélkül, szükség esetén kártyapapír segítségével töltjük ki. A kis térszöket lehetőleg távol a hajlítástól olyformán rakjuk be, hogy lehetetlen legyen átcsúsztatni a legközelebbi sorba. Szigorúan ügyelnünk kell arra, hogy a kizáró-anyag az ívalakú hajlítás két oldalán teljesen egyenlően legyen alkalmazva. A végül megmaradó hézagot pedig alkalmas négyszöggel töltjük ki.

Ha a munkát pontosan végeztük, akkor az ívalakú hajlításnak minden reászorítás nélkül érintenie kell minden négyzetsornak a sarkát.

A lábnál való kizárás a stégtől kezdve ugyanígy történik sorról-sorra. Hogy azonban a szükséges támaszt megkapjuk, most kissé szorosabban kell kizárni, körülbelül olyformán, mint a sorzóba való szedésnél. Az ívalakú hajlításban netalán alkalmazandó egyenes soroknak helyét előre pontosan meg kell állapítanunk, mert az ilyen szedések későbbi korrekturája mindig sok időbe kerül. Vázlatunk, melyet nem akarunk a feladat egyedül praktikus megoldásaként tekinteni, ezen munkamódot mindenesetre világosabbá teszi, mint ezt hosszas magyarázatok tethetnék.

(Folytatása következik)

NÁDOR LAJOS.

A szépművészeti stílusok rövid ismertetése.

Kivonat a szerző 1899/1900-iki télen tartott fölolvasásaiból.

IX.

Renaissance stílus.

A XV. században a gót stílus mindenütt, sőt Németországban is megszűnt uralkodni és ezen időtől fogva Európa északra eső részein is érezhető volt az Olaszországból kiinduló hatalmas hullámcsepés, mely a középkort jellemző dogma-kényszerrel, az egész szellemi

élettel együtt, ellenállhatlan erővel megrendítette. Nagy küzdelem keletkezett az egyéni és önálló szabadság fejlesztése érdekében, mely a középkori egyházilag monopolizált műveltséget *humánus* irányban váltotta

1. ábra.

fel és a mely a régi klaszszikus nemzeteknél az ember tökéletesedésének ideálját kutatta és az ó-kor tudományát, művészetét föleleveníteni volt főcélja. Ezen átalakulást a korszakalkotó találmányok és fölfedezések rendkívüli módon elősegítették, melyek az ember szűk látó-

körét és hatalmát nem is sejtett terjedelemben kibővítették és eddigi gondolkozásmódját alapjában megváltoztatták. Belső lelkesedéssel kutatták ezen kor legnagyobb tudósai a kiásott és napfényre hozott ó-kori szépirodalmat és művészetet. Ezen kutatásban résztvett az egész művelt világ; valóságos zarándoklás indult meg a régi szépművészet földjére; Franciaországból, Anglia, Németország, Spanyolhon, Belgium, Hollandia és Magyarországból seregenként tódultak az

2. ábra.

olasz földre, hogy tudomány-szomjukat kielégítsék és az ott gyűjtött magvakat hazájukba visszatérve gyümölcsöztessék.

A könyvnyomtatás feltalálása előtt az akkori művészek és tudósok levelezés által érintkeztek egymással, közös nyelvül a latint fogadták el, úgyannyira, hogy oly ember, ki akkor latinul nem tudott, művelt ember nem lehetett. A könyvnyomtatás feltalálása után pedig az e fajta leveleket sokszorosították és így czélból különösen *Velenczében* a *Manutius Aldus* könyvnyomdája működött; a hol azonkívül szótárak és nyelvtanok készítésében is nagy tevékenység folyt; tehát láthatjuk, hogy a könyvnyomtatás — habár még csak csirájában — már akkor is mily pótolhatlan tényező volt, mert a nagy renaissance-nak vagyis újjászületésnek egyik leg-hatalmasabb rugóját képezte. Ekként és ily módon ment végbe a tudomány és szellemi élet minden terén az a mély

és komoly átalakulás, mely az egész középkori papi uralmat megdöntötte és a mai modern műveltségnek alapjává lőn.

A renaissance-kor első művei 1420-ben *Florenzben* keletkeznek. *Brunellesco* nevű építőművész volt tulajdonképpen a renaissance megteremtője és az ő vezetése alatt épült *Florenzben* a *Palazzo Pitti*, vagyis az olasz renaissance palota-tipusa. A külső dekorációnál itt találkozunk először a *rustica*-val, vagyis a falazatnak hosszúdad kőköcskákra való felosztásával, melyek mély közők által választatnak el egymástól.

Az antik *ornamentikát*, (u. m. *gyöngyfüzér*, *tojás-sor*, *hullámszalag* és *fogmetszet*) az egyes emeletek

3. ábra.

határolásainál és a párkányzaton bőven alkalmazták. Előszeretettel használják fel a pilaszter-díszít római korinthusi fejjel (1. ábra), a szarát pedig akanthus-levelekből, gyümölcsféléből és állati alakokból kombinált díszítménnyel töltik ki (2. ábra). Általában véve kezdetben még nagyon ragaszkodtak az antik díszítményekhez, de később az ornamentika forrását láthatóan kibővítették, úgy hogy ekkor már szimbolikus tárgyakat, fantasztikus alakokat, álarcot, fegyvert, címperpaizst, vázát, kandelábert és különféle emblémeket különféle változatban is alkalmaztak. *Rafaél Sanzio* korában az olasz renaissance fénykorát érte el, miről a vatikánban alkotott művei örök ideig tanuszkodni fognak.

4. ábra.

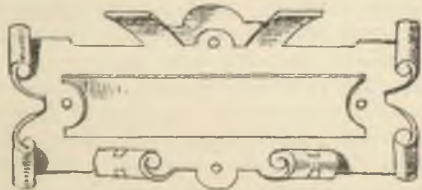
A *német renaissance* korszakai általában a következőkben határozhatók meg: 1. Korai renaissance 1500--1550., vagyis azon kor, midőn az antik formákat csak külsőleg alkalmazták és a főalkatrészt még gót elemek képezték. 2. A renaissance fénykora 1550—1600., *Dürer Albert* és *Holbein János* kora, a midőn az antik konstrukciónális czél a façade (előlnézet) főtágozataiban jutott érvényre, a gót elemek teljes mellőzésével. 3. A késői renaissance 1600—1650., ekkor mindenütt az olasz renaissance képezte a mintát; a párkányzatok, a díszítmények könnyedséget, finomságot és tetszetősb alakot öltenek, valamint az akantuslevél művészies feldolgozása

is ezen időszakra esik. A 3. ábra német renaissance-épület homlokdíszét, a 4. és 5. ábra hasonló korbelti oszlopot mutat, a 6. ábra késői renaissance-beli kartus, mely úgy az olasz, mint a francia renaissance-ban, különféle variációkban fordul elő és leginkább bőrre vagy vaspléhre emlékeztet. Sajnos a német renaissance-művészet fejlődése a harminczéves háború következtében, 1618—1648., nemcsak hogy megakadt, de az akkori műemlékek is nagyrésztben elpusztultak.

5. ábra.

Franciaországban a renaissance-stilus csaknem olyan tempóban fejlődött, mint Németországban. A korai renaissance a némethez hasonló, azon különbséggel, hogy az antik elemeknek itt nagyobb befolyásuk volt, melyek finomabb és díszesebb művészi feldolgozást nyertek: a francia renaissance tisztán és idegen befolyástól menten a plasztika terén mutatkozik. Finoman és nemes alakításban lép föl eleintén az alacsony és magas domborműveken az ornamentika, mely majdnem kivétel nélkül vegyes díszítményt képez (7. ábra) és a *kartusok*, különösen keretezéseknél, változatos alakítás által nyert formájuk következtében nagy szerepet játszanak. Az *akantus-levél* ép úgy, mint az olaszoknál, itt nagy kedveltségnek örvend, mely a kor, jobban mondva a divat befolyása szerint könnyebb vagy tömörebb alakot nyer. A díszítmények között nagy szerepet játszottak a *francia uralkodók kezdetűi*, továbbá a *korona* és a királyi jelvényt képező *lilium*.

6. ábra.

A renaissance fénypontját Franciaországban XIV. Lajos kora képezi, a midőn a királyi udvarból sugárzott ki minden fény, minden pompa. A kastélytermek a tudomány és művészet gyűhelyeül szolgáltak. Tudósok, költők, művészek, mind-mind egyesülve azon törekedtek, hogy tehetségük szerint a királyt istenítsék és műveikkel annak környezetét díszítsék; az uralkodó finom érzékkel e nemes törekvéseket méltányolva, nagylelkűen díjazta, a mely eljárás arra szolgált ösztönül, hogy újabb és újabb művek keletkezzenek, a miben nem is volt hiány. *Lajos király figyelmét magára vonni, tetszését és kegyét kiérdemelni, volt azon korban a halandó vágya.*

És habár a XIV. Lajos korabeli pompa és fény régen elhomályosult, azonban a XIX. század második felében, művészet és divat tekintetében, újra Páris képezi a bucsúhelyet, úgyannyira, hogy izlésben jelenleg is

Párisé a vezető szerep, mert ez a város világító meteor-ként lankadatlan erővel szórja szét a tudomány és művészet áldásos fényét az egész földön.

Magyarországon a renaissance művészet Mátyás király uralkodása alatt, tehát már a XV. században honosul meg. A király olasz művészeket hívott udvarába, a kik egyedül az új irányt művelték. Ezek tevékenysége igen nagyszerűen indult meg, de mint máskor, úgy ekkor is, a zilált politikai viszonyok és a mohácsi vést követő török hódoltság sokkal hamarabb tönkretették, semhogy annak szelleme és formai képződése a nemzeti szellemhez idomulhatott volna. Sőt e rövid korszak alatt alkotott valamennyi emlékmű elpusztult. Egyes részleteket ugyan muzeumainkban megőriztek, u. m. díszítményt, butodarabot, de ezek nagyon is alárendelt tárgyak és vajmi kevés támpontot tudnak nyuj-

7. ábra.

tani. A késői renaissance korszakában Magyarország úgy politikailag, mint művészetileg Ausztria befolyása alá került; az urizáló, léha és pompát kedvelő magyar mágnások a bécsi udvarnak vélték azzal hizelegni, ha az ottani művészetet és izlést hazánkba átplántálják. A Mátyás király által meghívott olasz művészek *Vise-grádon* és *Talán* építettek fényes várkastélyokat, melyek, mint tudjuk mindenestül elpusztultak. De *Esztergomban* 1507-ben *Bakocs Tamás* bíboros érsek által épített kápolna még most is teljes épségben van. A pilaszterek szép korinthusi fejjel vannak díszítve, a boltozaton pedig antik kaszetták ékeskednek. *Perényi Péter* 1534-ben a zempléni megyei *Sárospalaton* szintén olasz renaissance-beli várkastélyt építtetett, mely még most is meglehetősen állapotban van. A XIX. század utolsó negyedében nálunk a renaissance-stílusú épületek igen tekintélyes számban gyarapodtak, de ezek már nem támaszkodnak az olasz renaissance-ra, hanem változva láthatunk francziát és néhány német renaissance-beli művet is.

A renaissance előtti stílusoknál az ornamentika igen korlátolt helyet foglalt el, a mi onnan eredt, hogy a művészet nem volt általános és mindenre kiterjeszkedő tényező, hanem mint tapasztaltuk, leginkább a vallás

szolgáltatásban állott, tehát más irányban alig fejlődhetett. Egészen másként alakult a művészet viszonya a renaissance-korban; útja elől minden akadályt, minden bilineset leromboltak azok a félistenek, kik azon korban a művészetért éltek és küzdöttek. A díszítmények forrása kiapadhatatlanná lőn, mert e kor művészeit az az általános vonás jellemzi, hogy az *antikból kiindulva*, mindig újat és újat tudtak alkotni. Nem csoda tehát, hogy a nyomdászat is, mint díszítő művészet kilencz-tizedrészen ezen stílusból kiindulva nyeri díszítményeit és a mult század 70-es éveiben, midőn az iparművészet minden téren új lendületnek indult, a betűöntődék is tömérdek változatban alkottak nyomdai díszítményeket, melyek többnyire a renaissance-stilushoz tartoznak, ennél fogva feleslegesnek is vélem azon czégeket felemlíteni, melyek e téren új anyagot teremtettek, mert mindegyik egyformán használható. Azonban a sok produktum között első helyet foglalnak el a *Florentiner*-, a Woellmer-féle *kövé*r és *világos renaissance-körzet*, az *Akanthea*, *Germania* és *Raphael* nevű díszítmények, melyek mindegyike a renaissance stílusnak ólomba öntött remekét képezik.

(Vége következik.)

KÁLDOR LAJOS.

Hazai hirlapstatisztika.

Mint minden évben, úgy most is összeállította *id. Szinyeyi József* 1900. évről a magyar nyelvű hirlapok kimutatását. Az eredményt a Magyar Könyvszemle után közöljük a következő adatokban. Létezett e szerint

	1899.	1900.	
	évben		
Politikai napilap	52	57	+ 5
Politikai hetilap	78	79	+ 1
Vegyes tartalmú képeslap	11	10	- 1
Egyházi és iskolai lap	56	52	- 4
Szépirodalmi és vegyes tartalmú lap	25	25	—
Humorisztikus lap	19	16	- 3
Szaklap	251	276	+ 25
Vidéki lap nem politikai tartalommal	219	209	- 10
Hirdetési lap	15	21	+ 6
Vegyes melléklap	38	37	- 1
Összesen	764	782	+ 18

A hazai nem-magyar nyelvű hirlapirodalom statisztikáját *Kereszty István* állította össze. Megjelent pedig 1900. évben német nyelvű hirlap összesen 157 (1899-ben 153), horvát 3 (3), szerb 18 (19), román 17 (15), tót 11 (9), orosz 2 (3), lengyel 1 (—), francia 2 (1), olasz 4 (2), héber 1 (1); az idegen nyelvű lapok száma volt tehát 216, az 1899. évi 205-tel szemben.

Folyóirat megjelent *Kováts László* kimutatása szerint összesen Budapesten 244, a vidéken 164, együtt 408. Ebből magyar nyelvű 350, német 30, horvát 1, szerb 5, tót 17, román 3, bunyevác 1, esperanto 1.

Összesen tehát Magyarországon 1900-ban megjelent (ha a többnyelvű, mint pl. magyar-német folyóiratokat, melyek száma 40, leszámítjuk) 1092 tisztán magyar nyelvű hirlap és folyóirat.

Külföldön a következő magyar nyelvű lapok jelentek meg 1900-ban:

Bécsben a Bécsi Közlöny, havonként kétszer. Szerkesztő-tulajdonosa Darvas Aladár; felelős szerkesztője Röttig József. Nyomtatja Röttig Gusztáv Sopronban.

Bukarestben a Bukaresti Közlöny, havonként kétszer. Szerkeszti Bartalus János.

Clevelandban (északamerikai Egyesült-Államok) két magyar lap lát napvilágot: a Magyar Hirmondó (Hungarian News), szerkesztője Baracs Henrik; a másik lap czíme: Szabadság, szerkeszti Kohányi Tihamér.

Az esperanto nyelvű folyóirat czíme: Lingvo internacia Monata gazeto por la lingvo esperanto. Megjelenik Szegszárdon, havonként egyszer. Szerkesztője Nyglén Pál Upsalában (Svédországban). Ára 5 korona 50 fillér. A lapot Lengyel Pál nyomja.

VEGYESEK.

A téli szaktanfolyam e hó 17-én megnyílt és a rendszeres oktatás is megkezdődik november 24-én. A jelentkezők nagy száma miatt külön tanhelyiségről kellett gondoskodni, melyet különösen *Nádor* tagtársunk szives utánjárása folytán, a fővárosi tanügyi osztály vezetőjétől, *Bárczy* tanácsnok úrtól sikerült is megkapnunk. Az előadások tehát minden vasárnap d. e. 9—11, és minden szerdán este 7—9 órák között lesznek a Bakáts-téri polgári fiú-iskola rajztermében, és pedig vasárnap gyakorlati, szerdán pedig elméleti részben folyik a kiképzés. A tanfolyam vezetősége különben külön körlevélben is értesítette e héten minden résztvevőre a jelentkezett hallgatókat, hogy így semmi akadályja se legyen a tanítás megkezdésének. Nem győzzük eleget ajánlani e helyen is a kitartást és szorgalmat, mert csak így fogunk sikert felmutathatni, a mi viszont nagy horderővel fog birni a rendszeres magasabb szakiskola eszméjének a jövőbeni alakulására nézve.

Az Évkönyv 1902-iki évfolyama serényen készül. Örvendetes jelként közölhetjük, hogy oly hatalmas és kitünő szellemi anyag érkezett be a szerkesztő kezeihez, hogy ugyancsak erős munkát adott a sok jó közül a legjobbakat kiválogatni, és így igazán válogatott cikksorozattal, de — az eddigi jelek után ítélve — szebbnél szebb mellékletekkel is fogja meglepni az új Évkönyv tagjainkat és az előfizetőket. A gyűjtő- és előfizető szakértésüket az előfizetési összegeket (Grafikai Szemle kiadóhivatalának, Budapest, Hold-utca 7.), hogy a nyomtatandó példányszámok iránt legalább némileg tájékozva lehessünk.

Szakkirándulások. Körünk választmánya — tekintettel a 24-én meginduló téli tanfolyamra — elhatározta, hogy az egyes gyártelepek meglátogatását a jövőre nézve csak hétközbe eső ünnepnapokra szorítja, nehogy a vasárnapi szakoktatás zavartalanságát kockáztassa. Így az e hó 24-ére kitűzött szaklátogatás a *Hornyánszky*-féle cs. és kir. udvari könyvnyomdába is elmarad egyelőre és a vezetőséggel történendő megállapodás után később fogjuk a látogatás újabb terminusát t. tagtársaink tudomására hozni.

Tanulmányi kirándulás. A Szakkör tanulmányi kirándulása, melynek czélja az *Első magyar betűöntőde r.-t.* üzemének megtekintése volt, igen jól sikerült. A tagok nagy zöme — körülbelül százan — jelent meg *Tanay József* elnök vezetése mellett november 10-én délelőtt a részvényöntőde Desseffy-utcai házában, hol úgy az igazgatóság, mint a művezetőség részéről a legszivesebb fogadtatásban

részesültek. A vezetőség élén *Czettel Dániel* igazgatóval és *Horvát* művezetővel lekötelező előzékenységgel kalauzolták a vendégeket a mintaszerűen berendezett öntöde tágas helyiségeiben s az egész személyzettel, mely e napon a Szakkör tagjainak tiszteletére díjtanul dolgozott, vállatve igyekezett azon, hogy a látogatók minél alaposabban megismerkedhessenek a betüöntés, rézlénia-gyártás s egyéb tanulságos dolgok rejtelmével. A többek között megmutatták azt a remek *rézlénia-kollekciót* is, melylyel a vállalat a mult évi párisi nemzetközi kiállításon *aranyérmert* nyert, a mi azt bizonyítja, hogy a részvényöntöde az európai versenyben is sikeresen és becsülettel állja meg helyét. A telep megtekintése után az igazgatóság megvendégelte a Szakkör tagjait s ez alkalommal *Tanay József* elnök köszöntö meg lelkes beszédben azt a sok szivességet, melylyel a Szakkör tagjait elhalmozták. Úgy ő, mint *Stalla Márton* titkár *Czettel* igazgatót éltette, a ki szives szavakkal válaszolt. Fogadja ez uton is a részvényöntöde igazgatója, művezetősége és derék személyzete a tapasztalt jóindulatért hálás köszönetünket.

Posner-öszöntődj. Az elhunyt lovag Posner Károly Lajos nevére, ennek fia lovag *Posner Alfréd* ösztöndíjat alapított az Orsz. Iparégyesületnél, melyből évenként tíz darab cs. k. aranyat adnak ki, két szakmabeli törekvő és haladó iparossegéd jutalmazására és buzdítására. Erre az ösztöndíjra csakis a kő- és könyvnyomdászattal, könyvkötéssel foglalkozó, illetőleg vonalzó-intézetben alkalmazott segéd pályázhat. A pályázati iratok 1901. december 31-én délután 5 óráig az Orsz. Iparégyesület igazgatóságához (Budapest, Uj-utca 4. szám) benyújtandók. A pályázati beadványban az illető korának, születési helyének kitüntetése mellett igazolandó, hogy az illető Budapesten valamely iparosműhelyben van alkalmazva. Igazolandó továbbá a folyamodó munkaadójának bizonyítványával, hogy magaviselete által mesterének teljes megalégedését érdemelte ki; végül tanfolyamok látogatásáról szóló bizonyítványok, rajzok, munkakiállítási okmányok vagy bármely más alkalmas eszközök által igazolandó, hogy magát tovább képezni igyekezett s ez irányban megfelelő sikert mutathat föl. A beérkezett pályázatok az Országos Iparégyesület igazgatóságából, továbbá a kézműipari és gyár-
ipari szakosztályból küldendő 3–3 tagból alakítandó külön bizottság által fognak megvizsgáltatni és a jutalom az alapító javaslatára a legjelesebbnek odaitéltetni. A pályanyerteseknek a megítélt jutalomdíjak az egyesületnek 1902. év folyamán tartandó rendes közgyűlésén fognak ünnepélyesen átadatni.

A Rózsa Kálmán és Neje nyomdaczég személyzete csinosan kiállított meghívóban tudomásul hozza, hogy művezetőjének, *Strauch Alajos* úrnak, a czégnél egyhuzambani harmincz éves fáradhatlan működése tiszteletére *jubilenni ünnepélyt* rendez f. hó 23-án, a József- és Röck-Szilárd-utca sarkán levő Gfeller-vendéglő éttermében. A közkedveltségben álló derék jubiléumát mi is szívből üdvözljük ritka örömnappján.

Jelen számunkhoz fölhívás van csatolva *Polacsek Frigyes*től, a berlini Typograph szedőgépgyár vezérképviselőjétől, melyben tudomására hozza a szakközönségnek, hogy Budapesten, VIII., Üllői-út 18. sz. a. kiállítást rendez *három Typograph-szedőgéppel*; czélja e kiállításnak, hogy az érdeklődőknek a gépeket működésben bemutassa, esetleg az egyik gépet részekre bontva, annak egyszerű és kitűnő szerkezetét bizonyítsa. A kiállítás 1902. január haváig lesz látható. Főntvezett vezérképviselőt különben *Valter Ernő* (Budapest, VIII., Mária-utca 42.) fogja helyettesíteni. Figyelmeztetjük máskülönbön olvasóinkat mellékletünk betűanyagára is, mint a mely az oly nagyhirű volt Eckmann-betűfajból van előállítva.

Utóbbi időben a külföldi szakcégek kezdenek képviselőket berendezni Budapesten. Így arról kapunk értesítést, hogy a berlini *Hans Wunder* kő- és könyvnyomdai festékgyár (Berlin N. O.-Wilhelmsberg) *Goldstein Adolf* szaktársát (Budapest, VII., Kazinczy-utca 30) bizta meg képvisletével, ki raktárt is tart nevezett czég gyártmányaiából. — *Klein József*, kő- és könyvnyomdai szaküzlet tulajdonosa (Budapest, VI., Podmaniczky-utca 73) pedig átvette a frankfurti *Flinsch-féle* betüöntöde vezérképviselőt. Utóbbi ezenkívül *Schramm Kristóf* győri kő- és könyvnyomdai festékek, lakk- és kenőanyagok gyártójának termékeit, valamint a luzerni *Scherer Roman* fabetűk és faanyagok czég gyártmányait fogja raktáron tartani.

»Kossuth Lajos-nyomda is van Budapesten — az Ujvársátréren. Oda is való, mivel csak öregnemű üzerektől összevásárolt anyaggal lehet olyan szenny-nyomatványokat előállítani, a milyent ez a zugnyomda produkál. A nekünk beküldött »Meghívó« pedig arról is tanuskodik, hogy tulajdonosai nemcsak a szennykonkurrencziának felkent lovagjai, hanem még magyarul sem tudnak. S mi a szaklapokban és összejöveteleken azt hirdetjük, hogy megtérítjük ama boldogtalanokat, a kik annyira visszaélnék Gutenberg művészetével, s a szép helyett ocsmányságokat termelnek. Pedig — úgy tudjuk — a tulajdonosok tanult nyomdászok! Nohát kár volt odatenni az impresszumot is arra a meghívóra, mert a ki egyszer *ilyen* nyomatványon olvassa azt, ugyancsak nem kap kedvet, hogy hasonló »*díszmunkát*« kapjon a budapesti »Kossuth Lajos-nyomdából«.

Walter Crane és a Mátyás-szobor. A mikor *Walter Crane*, a nagy angol rajzoló tavaly hazánkban járt és néhány napot Kolozsvárt töltött, ígéretet tett Kovács János kolozsvári egyetemi angol tanárnak, hogy a Mátyás-szobor leleplezése alkalmából készülő *Mátyás-émlékkönyv* számára sajátkezűleg rajzol egy lapot. *Walter Crane* angolos pontossággal beváltotta ígéretét és még a nyár elején elküldte Kovács professzornak a megígért rajzot. A kép a Corvin-kodexek stíljében lapszéli díszítés, tartalmas iniciáléval, Magyarországnak Mátyás-korabeli czimerével és hollóval, a mely napkelet felé tekint és gyűrűt tart csőrében. A híres mester e rajza fényesen egyesíti a kor- és stílszerűséget *Walter Crane* egyéni erejével. A Mátyás-émlékkönyv, mely egyébként is fényes díszműnek ígérkezik, még a folyó évben könyvpiacra kerül. (M.)

Az iparművészeti múzeum karácsonyi kiállításának megnyitása f. hó 16-án este 6 órakor *Wlassics Gyula* jelenlétében történt. A meghívott illusztris közönség valóban nagy élvezettel gyönyörködött a kiállított modern izlésű műtárgyakon, melyek között első helyet foglalnak el a műasztalosaink remek alkotásai, kik részére a terveket *Faragó Ödön*, *Horti Pál*, *Wigand Ede*, *Försz Ernő*, *Gyalus László* és *Spigl Frigyes* ismert művészek készítették. Továbbá gazdag változatban van itt képviselve a műipar valamennyi ága, melyeken örömmel tapasztalhatjuk, hogy a nyugatról importált szeccszíziós izlés a magyar leleményességgel párosulva, azoknak igen üde és eredeti vonást kölcsönöz. Azonban sajnálattal konstatáljuk a könyvek teljes kiszorulását ezen műipari kiállítás hajlékából. Hogy ennek mi lehet az oka, az valóban érthetetlen előttünk. Hiszen vannak nagyszerű könyvkiadó-vállalataink, művészi izléssel dolgozó könyvkötőink! Tehát miért maradtak el? Itt nem is kell a külföldre hivatkozni, mert ezt példa nélkül is érezni kell, hogy a művelt közönség figyelmét művészi izléssel megalkotott könyvekre is rá kell terelni. Reméljük, hogy a jövőben már úgy lesz.

Bécsben a postatakarékpénztár könyvnyomdájának üzeme be lett szüntetve, minthogy a tett számítások kimutatták, hogy a nyomatványok házilag történő előállítása aránylag sokkal többbe kerül, mint a privátnyomdákvaló dolgoztatás.

A Finomított vacuumolajokkeresk. részv.-társaság (Commercial Society of refined vacuum oils) tudomásul adja, hogy Budapesten, VI., Gyár-utca 62. sz. alatt központi irodát és városi raktárt nyitott termékeiből és itteni vállalatának vezetésével igazgatóját, *Fodor Adolf* urat (a Vacuum Oil Company r. t. eddigi diszponensét) bízta meg. Egyben ajánlja különleges minőségű amerikai és orosz nyersolajokból nyert gyártmányait, mint e tekintetben első-rangú termékeket.

Berger és Wirth lipcei jó hírű festékgár 16 műlapon mutatja be egy hozzánk is beküldött gyűjteményben kiváló gyártmányait nyomdai festékekben, a legszebb technikai kivitelben. A beküldött albumlapok a gyár legújabb autotipiai festékeinek gyönyörű árnyalatait foglalja magában.

Gutenberg legrégebb nyomdaterméke. A wiesbadeni országos könyvtárban nemrég egy régi nyomdatermék töredékét fedezték föl, mely nagy figyelmet keltett. A töredék egyharmada az egész lapnak, nyomásának szélessége 60 centiméter, magassága 50 centiméter s asztronómiai naptárt képez, a napok, holdnegyedek, a nap és a bolygók kitüntetésével. A naptár, mint az már teljes biztonsággal kiderített, 1448. évre szól. A felhasznált betűfajt és az 1447. évet, mint a nyomtatás évét tekintve, a legrégebb Gutenberg-nyomást képezi e naptár s betűinek sajátosságával érdekesen megvilágítja Gutenberg találmányának fejlődését. A betűk képe egyforma a párisi nemzeti könyvtárban őrzött úgynevezett donátokéival, melyek 1451. évből valók és e szerint szintén tényleges Gutenberg-termékek, a miben eddig sokan kételkedtek. A talált töredéket a párisi donátok fakszimiléjével együtt legközelebb szándékoznak a nyilvánosságra hozni.

Páris legrégebb lapja, a *Journal des Savants*, mely ideig évfolyamával megjelenésének 236-ik évét érte el, ez év végén beszünteti pályafutását.

Londonban jövő 1902. évben nyomdászati termékekből *nemzetközi kiállítást* szándékoznak rendezni. A kiállítás programja kiterjed a nyomdai ipar valamennyi ágára, hírlapokra, folyóiratokra, a papírgyártásra, a színes nyomásra, litografiára, a fényképészeti eljárásra, könyvkötésre, nyomó- és szedőgépekre, valamint nyomófestékek gyártására stb.

Képes levelezőlapok, ásványos porból, üvegszilánkok, homok, fémdarabokból és egyéb ilyféle anyagokból készült díszítésekkel október 1-je óta a németországi postaforgalomból ki vannak zárva, nálunk Magyarországon, Ausztriában és a megszállott tartományokban azonban az ilyen kártyák szabadon szállíthatnak, hacsak azok által más posta-küldemények vagy a kezelő postaszemélyzet netáni sérülésnek nincsenek kitéve. Előre látható, hogy azon némethoni cégek, melyek ilyfajta levelezőlapokkal még rendelkeznek, ebbeli készleteikkel az osztrák, illetve a hazai piacokat fogják ezután elárasztani.

Szedőgépek statisztikája. Jelenleg Észak-Amerikában 4975 szedőgép áll munkában és pedig 4138 újságnál s 837 könyvek szedése mellett. A gépek közül a Linotype-rendszerre csik a legnagyobb szám, ilyen ugyanis 4568 van munkában; a többi rendszerek a következő számokkal vannak képviselve: Thorne 96, Lanston 94, Rogers 80, Monoline 48, Empire 44, Simplex 41, Mac Millan 3, Unitype 1. Alkalmazva van a gépek mellett 8506 személy, kik közül 7777 (91%) a szervezett munkásegylethez tartozik, 729 (9%) pedig a szervezet kötelékén kívül áll. Az alkalmazottak és a gépek közti számarányból kitűnik, hogy majd valamennyi géppel kétszeres személyzet dolgozik, egymást felváltva, két különböző napszakban.

Feodorow Ivánnak, Oroszország első nyomdászának, Moszkvában emlékszobrot akarnak állítani. A moszkvai történelmi társulat e célra pályázatot irt ki, melyben a

három legjobban sikerült mintát 5000, 500 és 300 rubellel határozta díjazni.

Oroszország folyó évi augusztus hava óta vámot vetett ki a külföldről behozott *lengyel nyelvű könyvekre és folyóiratokra*, melyek odáig vámentesek voltak és most pudonként fűzött könyvek után 4 rubel 50 kopekkel, kötötték után pedig 6 rubellel sújtattak, a mi koronaértékben 100 kilogramm után 72 koronát, illetve 90 koronát tesz ki. Az új vám különösen sújtja a galicziai könyvnyomtatást, hisz némely krakói nyomda oroszországi évi forgalma 100.000—150.000 koronára rugott. Most a krakói kereskedelmi kamara, valamint az osztrák nyomdafőnökök egyesülete kérvényt nyújtottak be a bécsi külügyi miniszteriumhoz e vámnak visszavonása érdekében való közbenjárás miatt Szt.-Pétervárott teendő lépések ügyében, vagy ha ez nem sikerülne, hogy legalább a vámmelés életbelépte előtt rendelt nyomtatványok részesüljenek a vámentesség kedvezményében. Mi úgy gondoljuk, hogy itt meddő minden enyhítési kísérlet, mert az orosz kormányt a vámmelésnél bizonyára nem annyira fináncziális indokok, mint inkább politikai okok vezérelték, t. i. a lengyel irodalom elnyomása.

A német irodalom mult évi statisztikája. A lipcei Hinrich-féle könyvkereskedés összeállítása szerint 1900. évben megjelent szakok szerint: bibliografiai, könyvtári, enciklopédikus, gyűjteményes kiadás, tudós társaságok kiadásában, egyetemi természetű munka összesen 419 kiadás, 2218 vallásügyi munka, 2599 jog- és államtudományi, 1645 orvostani, 1390 természettudományi és matematikai, 383 bölcséleti és teozof tartalmú, 3697 nevelés- és oktatásügyi, ifjúsági irat, 1427 nyelv- és irodalomügyi, 1090 történelmi, 1381 földleírásai és térképészeti, 552 hadtudományi, 1548 ipari és közlekedésügyi, 739 építészeti és mérnöktudományi, 854 ház-, föld és erdőgazdasági, 2935 szépirodalmi (színház, népirodalom), 735 szépművészeti, 623 címjegyzék, naptári és évkönyvi, végre 555 vegyes természetű munka. Összesen tehát 24.792 kiadás az 1899. évi 23.715 irodalmi munkával szemben.

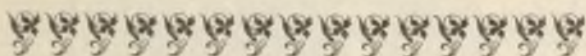
Negyven nyelvű szótár. Ez az érdekes mű a XVIII. században készült. Szerkesztője bizonyos Fischer nevű szentpétervári tanár volt, a ki fáradságos munkáját a szentpétervári Történetirő-Társaságnak ajándékozta. Erről a (mindenesetre akkor még csak kéziratban lévő) munkáról egy egykorú magyar könyv a következőket írja: »A Könyvben negyven nyelvnek eredetes szószatit találtatnak, tiz oszlop-rendben. Feltaláltatnak ott a deák, görög, orosz, lengyel, svéd nyelven kívül a finnai és ehhez tartozandó (evvel egyező) magyar szószatok, a tatár, mongol, tungus, kínai s több a féle szókkal együtt«. Érdekes, hogy az a XVIII. századból való magyar könyv, a melyben a negyven nyelvű szótárról említés tetetik, a »Lexikon« szót magyarán »Szószat könyv«-nek írja és az x betűt több idegen szónál (Mexikum) *ksz*-vel helyettesíti.

Egy örmény nyomdáról. A Mechitarista-kongregáció megalapításának két évszázados fordulója alkalmából az Armenia című magyar-örmény havi szemlének ez évi augusztus havi füzetében a velencei Szent Lázár-szigeti örmény kolostort ismerteti dr. Molnár Antal. A három folytatásban megjelent közlemény említett kolostor könyvnyomdájáról is megemlékszik és erről a következőket írja: »Mélto a megsemlélésre a mechitaristák Szent Lázár-szigeti nyomdája is. Mechitar ideje óta napjainkig ez a nyomda hosszú sorát állította elő a legkülönbözőbb nemű örmény munkáknak, a melyeket Törökországba, Oroszországba, Perzsiába sőt Indiába is elszállítanak. Az 1855-ik évi párisi világkiállításon nagy eredménnyel tüntették ki a mechitaristák nyomdáját ezekért a kiadványokért. Innen kerültek ki: Mechitar Bibliája, több jeles mechitarista atyának művei,

görög, latin, olasz és francia klasszikusok fordításai, az örmény klasszikusok gyűjteményei, Eusebius és Philo híres munkái, melyeknek eredeti szövege elveszett s a melyeket manapság már csakis örmény áttüzetéseiből ismerünk.

Kien-Long. A mióta a kínai bonyodalom napirenden van, a világ sajtója ugyancsak sok mindenfélét elmondott már arról a hatalmas ázsiai földrületről, a melyet »mennyei birodalomnak« is neveznek és a hol a könyvnyomtatás mesterségét sokkal előbb ismerték, mint nálunk Európában. Volt ennek az ázsiai birodalomnak egy császára, a ki bennünket könyvnyomdászokat is közelebből érdekel. Kien-Long volt a neve és 1710-ben született, trónját pedig 1735-ben foglalta el. Kien-Long, a kinek Blanchard Péter négy kolumnát szentel az általa szerkesztett Neuer Plutarchban, egyike volt a legműveltebb kínai uralkodóknak. Szerette, becsülte a tudományokat és művészeteket. Különös kegyében részesítette a festészetet, a matematikát és könyvnyomtatást. A miszcionáriusok szívesen látott vendégei voltak. Nagy természettudós hírében állott és a költészettel is foglalkozott. Könyvtárt is alapított és ebben 600.000 különféle, becses kéziratokból, másolatokból álló kötetet gyűjtött egybe. Ennek a könyvtárnak a gondozását és a nyomtatandó könyvekre való ügyelést több *ving*-ra (al-vagy kiskirály) bízta és ezek élére hatodik fiát állította. Kien-Long rendelkezése jelent meg a kínai birodalom leírása is, melyet a Büsching-féle Magazinban reprodukálva találunk és ugyancsak ő volt az a kínai császár, a ki életbe léptette azt a törvényt, mely a könyvnyomtatók által elkövetett hibákra büntetést szab ki. Kien-Long, a ki számos európai művészt és tudóst hívott birodalmába, 1786-ban (más forrás szerint 1796-ban) halt meg Pekingben.

Beküldetett. Papírczégek s nyomdai szaküzletek szíves figyelmébe. Könyvnyomdám a budapest-arad-temesvári út-vozalba esvén, az ezen tourára rászabadított összes utazók czégemet is szerencsétlétik, megrabolván munkásságra szánt időm egyrésztétől. Minthogy pedig a velük kötött ügyletek lebonyolítása is nem a legsimábban megy: elhatároztam bevásárlásaimat direkte feladni és senki Istenfia vigéczét többé fogadni nem fogom. A mit szíves mihez tartás végett és illető czégekkel azzal közlök, hogy jövőben esetleges soronkivüli ajánlataikat postán, minták beküldése mellett tegyék meg; rendes bevásárlásaimmal pedig hiven fel fogom keresni mindazon czégeket, kik 20 éves önállóságon ideje alatt erre méltóknak bizonyultak. Gyoma, 1901. év téli h. *Kner Izidor*, könyvnyomdász.

Havi ülés 1901. november 17-én.

Elnök: *Tanay József*.

Elnök üdvözlö az igen nagy számban megjelent tagokat és mielőtt a havi ülést megnyitná, alkalmat vesz magának a téli szaktanfolyam megnyitására egybesereglett tagtársakhoz a szaktanfolyam nagy jelentőségéről néhány szót szólani; biztos remény tölti el most már lelkét, hogy a Szakkör eddigi munkája nem volt meddő és most, midőn egy újabb aeraként rálépett a gyakorlati kivitelére is azon eszméknek, melyekért fennállása óta mindig küzdött: megmutatja, hogy van létjogosultsága. Dícsősége lesz mindig a Szakkörnek, hogy a midőn külföldön mindenütt az állam, a székvárosok és a főnök-egyesületek létesítenek és tartanak fenn szak- és továbbképzési iskolákat, addig Budapesten — hiába várva és küzdve hosszú időn át a másfelől jövő áldásért — maga ülteti el a jövő nyomdászati akadémiának bizon csirázó magvát; midőn még felemlíti azon lépéseket, melyeket a választmány tett a tanfolyam minden irányban zavartalan menetére nézve, a jelentkező hallgatónak kitartást és szorgalmat kíván, hogy büszkén mutathassuk fel annak idején a sikert és eredményt; a tanfolyamot nagy éljenzések közben megnyitottunk nyilvánítván, átadja a szót a tanfolyam vezetőjének *Pavlovsky* alelnök-tagtársnak, a ki még egyszer körvonalozván a

tanfolyam tananyagát, kijelenti, hogy a rendszeres oktatás november 24-én kezdődik, a miről és a szükséges részletekről a hallgatók külön értesítést is fognak e hét folyamán kapni. Az előadások látogatására jogosító névre szóló igazolványt az első előadás alkalmával fogják kiosztani; végül szintén buzdító szavakat intéz a hallgatósághoz, mely szavak élénk éljenzésben találunk visszhangra.

Ezek után *elnök* felkéri *Herrmann Károly* tagtársat, hogy a mai napra kitűzött felolvasását megtartani szíveskedjék.

Herrmann Károly „Híres nyomdászok“ című felolvasása élénk tetszéssel fogadtatott és *elnök* köszönetet mondva nékie, minden esetre nagy ambícióra, olvasottságra és készségre mutató faradozásaiért, buzdítja az ifjú nemzedéket, hogy kövessék a felolvasó példáját és igyekezzenek a felolvasások sorozatát minél változatosabbá tenni.

Titkár jelentését — betegsége miatt és a másodtitkár jelen nem létében — *Schuster Ágoston* olvassa fel; a jelentés következőleg hangzik:

T. tagtársak! A múlt havi ülésen kimerítő jelentéssel szolgáltunk Körünk ügyeit illetőleg. Az azóta előfordult nevezetesebb ügyek a következők:

Nádor Lajos tagtársunk indítványa a *grafikai szakiskolát* illetőleg, tekintettel arra, hogy Körünk alelnöke *Pavlovsky Alajos* tagtársunk vezetése mellett tanfolyamot nyitott, ezt mintegy kezdeményező lépésnek tekinti s a további munkálatokat ennek sikerétől és ennek fejlesztéseként óhajlja folytatni. Megjegyzem, hogy az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum egyes vezető tanárai máris jóakaró bizalommal vannak Körünk iránt. Tehát buzgalommal és kitartással elérhetjük talán már a közel jövőben, hogy maga a kormány fogja kezébe venni a magasabb szakiskola rendszeres megalapítását.

Az *Évkönyvről* annyit már most elárulhatunk, hogy úgy terjedelmére mint tartalmára nézve az eddigieket meg fogja haladni s remélhetőleg tagjaink teljes melegegedését fogja kivívni.

Alig egy hete, hogy az *Első Magyar Betűöntőde* üzemtelepét teljes üzemben megtekintettük. *Czettel Dániel* vezérigazgató úr készségeirt és szíves vendéglátásáért, valamint a *Betűöntőde derek személyzetének* irántunk tanusított jóindulatáért, a melylyel volt szíves lehetővé tenni, hogy az öntődét teljes üzemben tekinthettük meg, indítványozom: hogy a havi ülés szavazzon öszinte köszönetet.

Házi estélyt december hóban kettő rendezünk, egyet 1-én és egyet 29-én. A farsang folyamán *nagy ball* szándékunk rendezni, erre azonban feltétlenül szükséges a taglétszám állandósága. A téli időnyre névre szóló *idénnyelvet* ad ki a választmány, a mely a nem tagok által elkövetett visszaéléseket lesz hivatva megszüntetni.

Tagtársaink buzgósa és pontossága által elérhetjük azt, hogy Körünk oly fejlődésnek és virágzásnak fog indulni, mely méltó lesz a magyarországi nyomdászokhoz!

A havi ülés a titkári jelentést tudomásul veszi.

Pénztáros előterjeszti havi jelentését a következőkben:

Bevétel. Athozat a múlt hóról: 1617-88 K, 10 db. Hitelszövetkezeti részjegy a 10 K = 100 K, 2 db. Gutenberg-részvény a 50 K = 100 K, Gutenberg szobor-alap 263-60 K, Ács Mihály-alap 500 K. — Tagsági járulékokban befolyt: 195-10 K, ebből le 10/4 a Szakirodalmi alapra 19-51 K, marad 175-59 K. — Szakirodalmi alap: Athozat a múlt hóról 378-59 K, 10/4, a főpénztárból 19-51 K, függő követelés 334 K, főösszeg 3517-15 K.

Kiadás. A Typographiának 40 K, Ébredésnek 20 K, Wolf Antalnak 30 K, Gutenberg-ünnepélyhez a Szakegyletnek 9-10 K, felirat-tábla a Körhelyiséghez 3 K, nyomdászamla (Révai és Salamon) 24 K, vegyes kiadás 7-52 K, összesen 133-62 K. — Kézpénz e hó végén 1689-83 K, 10 db. Hitelszövetkezeti részjegy a 10 K = 100 K, 2 db. Gutenberg-részvény a 50 K = 100 K, Gutenberg szobor-alap 263-60 K, Ács Mihály-alap 500 K. — Szakirodalmi alap: Kézpénz e hó végén 398-10 K, függő követelés 334 K, főösszeg 3517-15 K.

A havi ülés a pénztáros jelentését is tudomásul veszi.

Pénztáros a tagállományra vonatkozólag következő jelentést teszi: *Bélepelt a Körbe:* Kaposs Ferencz, Balobás István, Girschik Ede, Stühinger Henrik, Till Lajos, Lejaya István, Ihring Ferencz, Rosengart Béla, Sturm Emil, Sulkovszky Ferencz, Reger Gyula, Prilozsni Mihály, Anhalt Adolf, Brüll Zsigmond, Janovszky János, Küztler József, Mazák János, Klein Ármin.

Kilépett a Körből: Czéh Imre, Winkler József.

Töröltetett: Szilágyi Gusztáv, Drach Vilmos, Geiger Vilmos, Hellerschmidt Alajos, Ferdinánd Géza. Staudinger János, Frank Gyula, Beer Miksa, Hefner Bálint, Heimann Benő, Schönfeld József, Brieger Tivadar, Bloch József, Schandl Márton, Salamon Ignác.

Tudomásul vétetik.

Elnök kérdést intéz a havi üléshez, kíván-e valaki indítványozási jogával élni?

Miután senki sem jelentkezett, a napirend egyébként ki lévén merítve, *elnök* buzdító szavakkal, éljenzések között, az ülést bezárja.

Felelős szerkesztő TANAY JÓZSEF. Főmunkatárs FIRTINGER KÁROLY

Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

A modern akcziószedésben, műszedéstervezetben és alaplemezzésben jártas, magyarul és németül tudó szedő mielőbbi belépésre megfelelő kondíciót keres. Szíves ajánlatok »Nyomdász 30« alatt e lap kiadóhivatalába intézendők.

AJÁNLAT.

A vb. b.-gyarmati könyvnyomda részvénytársaság csőd-választmánya 1901. évi november hó 1-én kelt és jóváhagyott határozatával ezen nyomdát és üzletet ajánlati úton rendelvén eladni, felkérnek a versenyzők ajánlatukat e f. 1901. évi december 2-ig ötszáz korona bánatpénzzel az alulírott csődtömeggondnokhoz benyújtani.

A nyomda két nagy gyorsajtóval, egy amerikai és egy perforáló géppel és három éve használt betűkkel bír; ezenfelül nagy községi nyomtatványraktára van. Szállítja a vármegye számára szükségelt írószereket és nyomtatványokat.

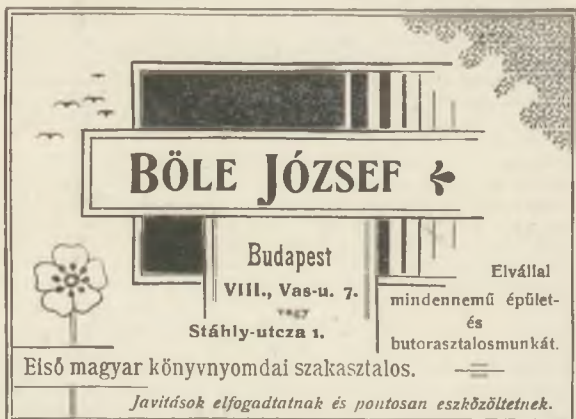
Az ajánlatok biztosítására közzé teszi a választmány az egy évi forgalmi kimutatást.

BEVÉTEL.	KIADÁS.
1. Pénzmaradvány 1900. aug. 31-én 201 77 K	1. Személyzet fizetésére 11.941 75 K
2. Sajtótermékekért 16.782 41 "	2. Szerkesztői fizetés 600 — "
3. Nyomtatvány és papirokkért... 6.575 25 "	3. Fűtés és világítás 393 78 "
4. „Nógrádi Lapok” előfizetése... 1.911 54 "	4. Adóra 558 89 "
5. Hirdetési díjakból 2.595 63 "	5. Házbérré 600 80 "
6. Tanügyi előfizetésekből 337 60 "	6. Posta- és hírlapbélyeg 1.015 17 "
7. Különlélekből 378 72 "	7. Árúkért 9.584 52 "
	8. Felszerelésre 230 07 "
	9. Különlélekre 1.010 36 "
	10. Pénzmaradvány 1901. aug. 31-én 2.850 01 "
28.785 95 K	28.785 95 K

B.-Gyarmaton, 1901. november 1-én.

Bende Gyula s. k.,
tömeggondnok.

Jeszenszky Imre s. k.,
könyvelő.

BÖLE JÓZSEF ↵

Budapest
VIII., Vas-u. 7.
Stáhl-utca 1.

Elvállal
mindennemű épület-
és
butorasztalosmunkát.

Első magyar könyvnyomdai szakasztalos.

Javítások elfogadtnak és pontosan eszközöltetnek.

WOLTITZ VILMOS
PHOTO CLICHÉGRAFIAI
MŰINTÉZETE

BUDAPEST, IV. ROSSUTH LAJOS UJTA 1.

JULIUS MASER (Lipce) magyarországi képviselője.

A Mäser-lemezek raktára.
TELEFON 62-79.

NAGYVÁRADON

harmincezer forint befektetéssel, napilappal és megfelelő forgalommal bíró

nyomda-berendezés

1902. évi január 1-től kezdődőleg **bérbe kiadó**, esetleg **örök áron** eladó. — Kellő biztosítékkal bíró ajánlkozók írásbeli megkereséssel forduljanak MAKKAY JÓZSEF igazgatóhoz Nagyváradra.

— Lakása; Papnevelő-intézet.

Hamburg

Beit & Co.

Druckfarbenfabriken

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Sóllyom-utca 13.

T. Göttert faktor, Wiesbaden.

A ROBUR svéd hengeranyag főügynöke.

A ROBUR ára kilogrammonként 2.80 márka, vagy is 3 korona.

Tizenöt év óta úgy rotációs, mint illusztrált és könyomásban egyaránt kipróbált és legjobbnak talált hengeranyag.

Alkalmos ügynökök kerestetnek.

Közvetit eladást és vételt új és használt állapotban levő

körforgógépekben, gyors- és tégelynyomású sajtókban,

elsőrendű czégektől, valamint a grafikus szakmában előforduló összes cikkekben.

o o o o

Grafikai tudakozódó intézet.

Táviratcím: Göttert, Tagblatt, Wiesbaden.

Száraz Stereotipia.

Pár perez alatt

a készen szállított, száraz stereotip-pépnek a szedésre való egyszerű rápréselése által tetszésszerű mennyiségű, öntésre teljesen kész kifogástalan matriczát nyerünk.

A matriczok szárítása a szedésben levő üres-ségek kitöltése, valamint a lemezek kiszúrásával járó eddigi munka teljesen elesik. Részletes utasítások, minták, árjegyzékek kívánatra küldetnek.

Mindennemű teljes tömöntődei felszerelések szállítása.

Trocken-Stereotypie

C. BEENSCH

BERLIN, N.

Oranienburgerstr. 60/63.

Könyv- és újság-nyomdáknak nélkülözhetetlen.

Minden kultúrállamban szabadalmazva.

Magyarországi képviselő

Tanczer József

Budapest

VII., Kertész-utca 4.

Telefon 28-32.

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST

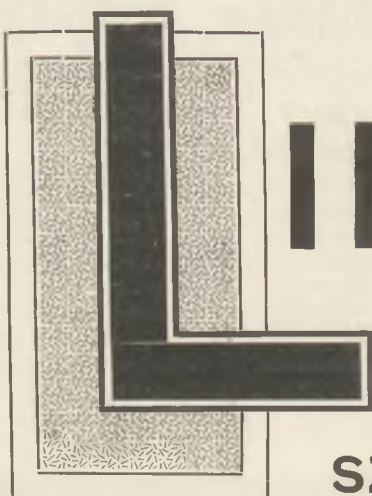
VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-szekrény 3 frt.

Nagy szekrény 4 frt.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

LINOTYPE

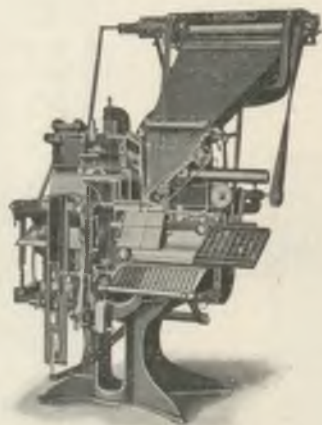
a világ legtökéletesebb, legnagyobb munkaképességű, legmegbízhatóbb, legelterjedtebb és legjövődélmezőbb

szedő- és soröntőgépe.

Ezideig 9000-nél több LINOTYPE adatott el a világ minden tájára, melyek közül 550-en felül Németországban, % Ausztria-Magyarországon és a Svájcban van elhelyezve. %

BÉCS:	Darab
Neues Wiener Tagblatt	10
Reichswehr	4
S. Bergmann	2
Joh. N. Vernay	4
BOZEN:	
Gotthard Ferrari jun.	1
BRÜNN:	
Tagesbote	3
Deutsches Blatt	2
BUDAPEST:	
Budapesti Hirlap	10

Legegyszerűbb
kezelés.

Legnagyobb
munkaképesség.

INNSBRUCK:	Darab
Tiroler Tagblatt	1
KARLSBAD:	
Feller-nyomda	2
KOLIN:	
Pak-nyomda	1
LAIBACH:	
Kleinmayr-nyomda	1
LINZ:	
Linzer Zeitung	1
PRÁGA:	
Beaufort-nyomda	5
Narodny Listy nyomdája	3
REICHENBERG:	
Stiepel-nyomda	3

ELSŐRANGÚ KITÜNTETÉSEK:
PÁRIS 1900: Grand Prix és két aranyérem.
KARLSBAD 1901: Díszoklevél és aranyérem.

Prospektusokkal, betűmintákkal, referenciákkal stb. szívesen szolgál:

M. Duker Nachfolger (hirdető iroda) Wien, I., vagy pedig:

Gutenberghaus Gebrüder Geel

Wien, VII/2. (a berlini Mergenthaler Setzmaschinenfabrik vezérképviselője).

REPRODUKÁJO-MŰINTÉZET

PHOTO-ÉZINKOGRAFIA

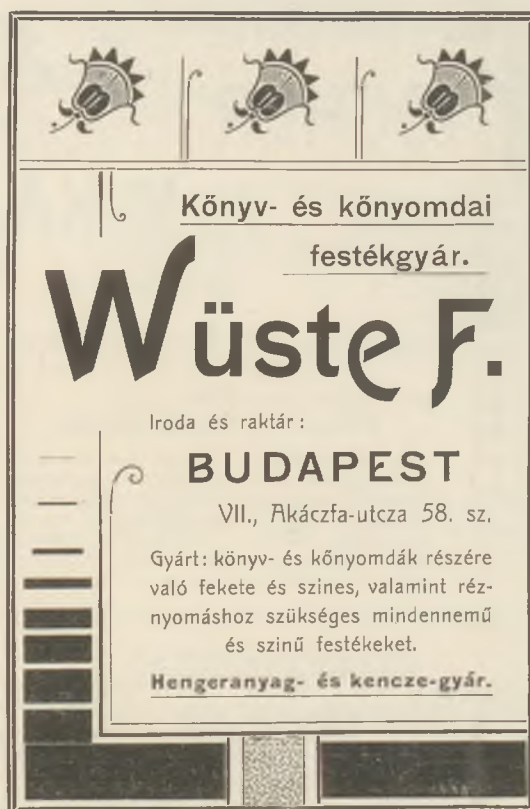
WÖLITZ
MANFRÉD

AUTOTYPIA
PHOTOTYPIA
+ CHEMIGRAFIA
4-SZÍNŰ NYOMÁS
PHOTOLITOGRAFIA

TELEFON
18-99

BUDAPEST, VI. KIRÁLY UTCA 30.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:
BUDAPEST
VII., Akácza-utca 58. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kence-gyár.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE, BUDAPEST.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel. Kétszint nyomó gépek, 2 festékszerkezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel. Tégelynyomású gyorsajtók. Önműködő késköszörülő-gépek. — Csomagoló- és simító-sajtók. —

FASZNÁLT GYORSSAJTÓK

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladók.

Papírvágó- és papírfúró-gépek. Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-sajtók. Könyvnyomdai kézi-sajtók. Tömöntödei berendezések. Könyomdai gyorsajtók. Transzmisszió-telepek. Hungária akció-denzs-gyorsajtók. —

KÖRFORGÁSÚ NYOMÓGÉPEK

újságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására, tökéletesített tölcser- és körbenforgó késhajtogató készülékkel. —

F Tömöntöde
FISCHER

ÉS MIKA

Betüöntöde

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCZA 6.

A legkülönfélébb czélszerű és divatos
Könyv- és czímbetűkből
nagy választékot tart. — Folyton készletben tart:
szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat,
nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és áll-
ványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb
minőségben kiállítva. — Ajánlja szabadalmazott
nyomdai vonalzó-berendezését táblázat-sze-
déshez. Egy oktáv garnitúra 10 forint.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

UNION

FOTOCZINKOGRAFIAI
MINTÉZET
BUDAPEST

AUTOTYPUM
FOTOTYPIA
CHEMIGRAFIA
FOTOLITOGRAFIA

VI. UJ-UTCZA 37^{sz}

MINDENMEMŰ CLICHÉK ELKÉSZÍTÉSE
VALAMINT

KÜL ÉS BEL FÉNYKÉPFELVÉTEL ÉPÜLETEKRŐL
GYÁRAKRÓL, TÁRGYAKRÓL STB. ESZKÖZÖLTETIK

TELEFON: 295.

Államilag kedvezményezett első magyar
KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

KURZWEIL JÁNOS

47.004. és 53.406. számú
osztr.-magyar szabadalmak.

Telefon 56-64.

Gyár, iroda és raktár:
IX., Márton-utca 19. sz.

Készít legjobb minőségű illusztráció-,
ujság-, mű-, díszmű- és mindenféle színes
FESTÉKEKET.

ÉS TÁRSA BUDAPESTEN

SZEDŐSORZÓK
igazítható feszítővel, szabad, saját találmány.

Bronzok. ☆ Kenczék. ☆ Koromégetés.

Patent gelatin hengeranyag.

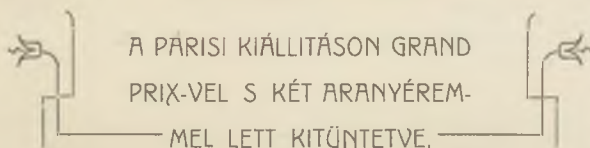
Kitüntetések:
Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Országos Iparegyesület 1892.
Mill. kiállítás Budapest 1896.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS SZERSZÁMGYÁRA
BUDAPEST, IX., RÁKOS-U. 11.

FŐZLET ÉS GYÁR

BÉCS, VII., BURGGASSE 90.

ALAPITTATOTT 1878. TELEFON 54—89.

A GRAFIKAI IPARÁGAK ÖSSZES
SZÜKSÉGLETEINEK RAKTÁRA.

NYOMDAFESTÉKEK, KENCZÉK ÉS
HENGERANYAG NAGY RAKTÁRA

KAST ÉS EHINGER

G. M. B. H. STÜTTGARTI ÉS
FEUERBACHI GYÁRAIBÓL.

KÉPVISELŐJE: KÖNIG ÉS BAUER, WÜRZBURG

HUGO KOCH, LIPCSE ○○○○○

AUGUST FOMM, LIPCSE ○○○○○

○○○○○○○○○○○ CZÉGEKNEK.

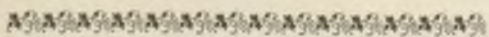
Iparolaj

tisztító- és mosószer könyv- és könyomdáknek

100% megtakarítással
a terpentint teljesen pótolja. ○○○○

Tíz kiló legjobb minőségű terpentint pótló **postai
próbaküldeményt** szállítok **bérmertve** 6 kor.
40 fillér előleges beküldése mellett.

Betűtisztító-só

évek óta forgalomban levő mosószere a
nyomdáknek. A formákat az ezzel való mosás
után egyszerűen le kell öblíteni. Ötkilós posta-
csomagot 3 korona előleges beküldése után
bérmertve szállítok.

RÁKÓCZY M. vegyész-
tanár

Budapest, VI., Csengery-utca 39.

CS. ÉS KIR. SZAB.

HERMANETZI

PAPIRGYÁR RAKTÁRA

Budapest

VI. ker., Gyár-utca 64.

Alapított 1829. évben.

Levél-, könyv-, karton-,
nyomda-, író-, rajz-,
boríték-, csomagoló-,
göngy-, itatós-,
szűrle- és min-
dennemű meri-
tett nyomda-
papirok.

MÁSOLÓ-
SELYEM-
és VIRÁG-
RELYEMPAPIROK.

Merített író-, ohmány-
és könyvpapirok.
PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindennemű lemezek stb.

„TYPOGRAPH“ Szedőgépgyár Berlinben

=====
= Telephon-sz.: 9523. =

Vezérképviselő Ausztria-Magyarorsz. részére:
Polacsek Frigyes Bécsben,
VI/1, Theobaldgasse 8. sz.

El postabélyeg kelte.

T. Cz.

Jelen körlevellemel legyen szabad becses tudomására hoznom, hogy folyó évi november hó elején

Budapesten, VIII., Üllői-út 18. sz. a.
≈ ≈ **kiállítást** ≈ ≈
nyitok 3 „TYPOGRAPH“-szedőgéppel.

Célja ezen kiállításnak az, hogy a t. érdeklődőknek a szedőgépeket működésben bemutassam, esetleg az egyik gépet részekre bontva, annak egyszerű és kitűnő szerkezetét bebizonyítsam.

A kiállítás megtekintésére Önt tisztelettel meghívom, a hol a gépek egész napon át működésben lesznek. A kiállítás megtekintése meggyőzni fogja Önt arról, hogy a „TYPOGRAPH“-szedőgép **tényleg a legegyszerűbb, a gyakorlati igényeknek legjobban megfelelő és a legnagyobb munkaképességű az eddig ismert szedőgépek között.** Esodálatosan egyszerű szerkezetének következtében a szedőgépek működése közben előfordulni szokott zavarok csaknem teljesen kiküszöböltettek és ha ilyenek netalán mégis jelentkeznének, úgy még egy kezdő gépszedő is képes eme zavarok megszüntetésére, a mi **csakis** a gép szembelelőn egyszerű szerkezetének köszönhető.

Azonkívül **számos tény** bizonyítja a „TYPOGRAPH“-szedőgép óránkénti munkaképességét, mely azonos bármely más rendszerű szedőgép munkaképességével. A legdöntőbb bizonyíték erre nézve a németországi szedők 1902. január 1-én életbelépő új árszabálya, a mely a „TYPOGRAPH“, „MONOLINE“ és „LINO TYPE“ szedőgépek munkaképességét, a mi az óránként szedhető betűk számát illeti, teljesen egyenlőnek jelenti ki és ezért mind a három rendszerű szedőgépet egyenrangúnak ismeri el.

Mint hogy a kiállítást 1902. év január haváig nyitva tartani szándékozom, elegendő ideje és alkalma lesz Önnek egy napot a „TYPOGRAPH“-szedőgép alapos tanulmányozására szentelni.

Végül készséggel állok rendelkezésére bármely irányban a legkimerítőbb felvilágosításokkal és nagyon örülnék, ha e végből Önt Budapesten üdvözölhetném.

Kiváló tisztelettel

Polacsek Frigyes
a „TYPOGRAPH“-Szedőgépgyár
Ausztria-Magyarországi vezérképviselője.

Magyarországi képviselőm:
Valter Ernő úr,
Budapest, VIII., Mária-utca 42.

E körlevél a Majna m. Offenbachban levő Rudhard-Befőtöndő ECKMANN-jából = a jelenkor legdivatosabb írásfajából = van szedve. Vezérképviselő Ausztria-Magyarországi részére: Polacsek Frigyes, Bécs, VI 1, Theobaldgasse 8.

„TYPOGRAPH“ Setzmaschinen-Fabrik, Berlin

=====
= Telephon Nr. 9523. =

Generalvertreter für Österr.-Ungarn:
Friedrich Polacsek in Wien
VI/1, Theobaldgasse Nr. 8.

Datum des Poststempels.

P. T.

Hiedurch gestatte ich mir, Ihnen die höfliche Mittheilung zu machen, dass ich anfangs November in

Budapest, VIII., Üllői-Strasse 18
eine **Ausstellung**, von
drei „TYPOGRAPH“-Setzmaschinen

eröffne. Zweck derselben ist, den Herren Interessenten die Maschinen in Thätigkeit vorzuführen, eventuell eine Maschine in ihre einzelnen Theile zu zerlegen und so deren hervorragende einfache und gediegene Construction zu beweisen.

Ich gestatte mir, Sie zum Besuche dieser Ausstellung ergebenst einzuladen und können Sie jederzeit die Maschinen in Thätigkeit besichtigen. Sie werden durch Ihren Besuch die Überzeugung gewinnen, dass die „TYPOGRAPH“-Setzmaschine **thatsächlich die einfachste, practischste und leistungsfähigste aller bestehenden Systeme** ist. Infolge der hervorragenden Einfachheit sind irgend welche Störungen fast ausgeschlossen und wenn solche wirklich vorkommen sollten, so kann selbst der jüngste Operator jeden Mangel sofort beheben, was eben **NUR** Dank der grossen Einfachheit möglich ist.

Es ist ferner durch **unzählige** Thatsachen festgestellt, dass an der „TYPOGRAPH“-Setzmaschine dieselben Leistungen in Bezug auf die Anzahl der Buchstaben pro Stunde erreicht werden, wie an jeder anderen Setzmaschine. Der schlagendste Beweis ist der neue Setzertarif, welcher ab 1. Jänner 1902 in Deutschland eingeführt wird: Da ist der Unterschied zwischen den 3 Hauptsystemen „TYPOGRAPH“, „MONOLINE“ und „LINO TYPE“ in Bezug auf die geleisteten Buchstaben pro Stunde vollständig gefallen und sind alle 3 Systeme gleichgestellt.

Da ich beabsichtige, die Ausstellung bis Jänner 1902 fortzuführen, so haben Sie wohl genügend Zeit, einmal einen Tag für das gründliche Studium der „TYPOGRAPH“-Setzmaschine zu widmen.

Ich stehe mit genauesten Auskünften in jeder Beziehung gerne zur Verfügung, und würde es mir ein grosses Vergnügen sein, Sie zu diesem Behufe in Budapest begrüßen zu können.

Mit ausgezeichneter Hochachtung

Friedrich Polacsek
General-Vertreter
der „TYPOGRAPH“-Setzmaschinen-Fabrik.

Mein Repräsentant für Ungarn ist
Herr Ernst Valter
Budapest, VIII., Mária-gasse Nr. 42.

Dieses Circular ist aus der ECKMANN = modernste Schrift der Gegenwart = der Rudhard'schen Giesserei in Offenbach a. Main gesetzt. Generalvertreter für Österreich-Ungarn: Friedrich Polacsek in Wien, VI/1, Theobaldgasse 8.

Bélyegzőmetszés

Tömöntöde

Mechanikai
műhelyGalvano-
plasztikaÓlomzár-
gyártásRézlénia-
gyártás

Első Magyar

Betűöntöde

Részvény-Társaság

Budapest, VI., Dessewffy-utca

32. szám.

Egész nyomdai berendezések _____
jutányosan és gyorsan foganatosítatnak.

Dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár
ékezetű

Könyv- és címbetűkből,
körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá

a legkülönfélébb ékitményekből és egyéb nyomdai
fölszerelvényekből.

UJDONSÁG! Egyetemes tabella-alapzat
Czettel és Bendtner szabadalma.

TELEFON 23—70.

- Nagy-Becskekerek**
Orcsits I.
Jokly Lipót.
Pleitcz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
- Nagy-Enyed**
Nagyenyei könyvnyomda és papíráruhágyár r.-t.
- Nagy-Kálló**
Sarkadi József.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
- Nagy-Kata**
Nagykátai és Monori könyvnyomda Nagy-Kátán.
- Nagy-Kikinda**
Kiadói nyomda. (tulajd.: Sedjakov Milán).
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Kőrös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Kálmán.
- Nagy-Marton**
Oellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landesmann B.
- Nagy-Röcze**
Büchler Béla.
- Nagy-Szalonta**
Liebermann Mór.
Reich Jakab.
- Nagy-Szeben**
Drotleff József.
Krafft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archiepiscopiana.
- Nagy-Szécsény**
Glattstein A.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Frebig József.
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Reisz Sarolta.
Winter Zsigmond.
- Nagy-Szőllős**
Doktor István.
- Nagy-Tapolcsány**
Platzko Gyula.
Zhorella Oyu a.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Déry és Boros
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Hönig I.
Láng József.
Laszky Ármin.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
- Námesztő**
Schein M.
- Naszód**
Schwartz Mór.
- Német-Bogsán**
Rosner Adolf.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nezsider**
Horváth I.
- Nyirbátor**
Friedmann Lipót.
- Nyiregyháza**
Jóba Elek.
Piringer János (tulajdonos: Özv. Piringer Jánosné).
Szabolcsi Hírlap nyomdája (tulajd.: Székely Imre).
- Nyitra**
Huszár István.
Iritzter Zsigmond.
Neugebauer Nándor.
Reicheles Lipót.
- Ó-Becsze**
Gavansky M.
Löwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Orosháza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó-Széplak**
Nyitrovölgyi gazd. egyesület nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Kohn Samu.
Viktória-nyomda.
Wittigschlager Károly.
- Pankota**
Ifj. Bod József.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármin.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Taisz József.
Wessely és Horváth.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
Sedjakov Milán.
- Petrozsény**
Figuli Antal.
- Pozsony**
A. J. Zsigmond.
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Éder István.
Freystadt M. L.
Katholikus nyomda.
Preisak Öyözö.
Westung. Grenzbote ny. (tul.: Simonyi Iván).
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Gipsz H.
- Predmér**
Links M. utóda: Rosenzweig H.
- Putnok**
Gaertner Ignác.
- Püspök-Ladány**
Deutsch Izrael.
- Ráczkeve**
Róde Mihály.
- Rákospalota**
Fischer és Deutsch
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-könyvnyomda.
- Rimaszombat**
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábelly Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).
- Rózsashegy**
Salva Károly.
- Salgó Tarján**
Friedler Ármin.
Pollacsek József.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakab
- Sárvár**
Stranz János
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-könyvnyomda (tul.: Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Löwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul.: Juresó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd.: Ehlerth Gyula).
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (bérlo.: Steinfeld Jenő).
- Szegesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Joerges A. özv.
- Sepsi-Szent György**
Jókai-nyomda r.-t.
Móricz István és Vojna J.
- Siklós**
Harangozó József.
Minerva-nyomda (tul.: Klein F.)
- Sopron**
Berghöfer és Weisz.
Breiner E.
Petőfi-könyvnyomda (tul.: Zsombor Géza).
Ronnwalter Alfréd.
Röttig Ousztáv.
Török és Kremszner.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümegeg**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Hirth Lipót és Társa.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.
Székely Simon.
- Szamos-Újvár**
Auróra-nyomda (tulajd.: Todorán Endre).
Gör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szokolca**
Neumann, Teszlik és Tsa.
- Szarvas**
Dolesch és Müller.
Sámuel Adolf.
Szikas Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmann János.
Winkler Lajos.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schäser A.
Szászvárosi könyvny. r.-t.
- Szatmár**
Lítteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Öönczi I. József.
Schulhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnay Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegzárd**
Báter János.
Lengyel Pál.
Újfalussy Lajos utóda: Molnár Mór.
- Székelyhid**
Kohn Sámuel.
- Székely-Keresztúr**
Szabó Testvérek.
- Székelyudvarhely**
Becsek D. Fia.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Debreczeni Gyula.
Kaufmann F.
Márlán Pál.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesfeh. és Vidéke ny.
- Szempcz**
Fischer Nátháné.
- Szentes**
Csongrád megyei Ellenzék nyomdája.
Szentes és Vidéke nyomdája.
Vajda Bálint utóda.
- Szent-Endre**
Schwarcz I.
- Szent-Gotthárd**
Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezsó János és Társa.
- Szepes-Váralja**
Buzás Dénes.
- Szered**
Sternér Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szigetvár**
Corvina-nyomda.
Kozáry Ede.
- Szikszó**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Böloni Sándor.
Heimlich Weisz Katalin.
- Szili-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót és fia.
Jász-Nagykun-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul.: Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Ágoston.
Scler H. utóda: Szele és Breifeld.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolca**
Löwy B.
- Tasnád.**
Lövinger L.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi könyvnyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Posaune nyomdája.
Moravetz Gyula.
Stéger Ernő utóda.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul.: Ifj. Steiner Károly).
Veres Sámuel.
- Tenke**
Maár L. Vilmos.
- Tisza-Füred**
Kohn Adolf.
Weiszmann Sámuel.
- Tolna**
Weltmann Ignác.
- Tolna-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Torda**
Berla Samu.
Füssy és Sztupjár.
- Torna**
Rosenblüth Simon.
- Török-Kanizsa**
Bruck P. Pál
Szegynakow Sándor.
- Török-Szent-Miklós**
Rubinsztajn Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Fr.
- Turócs-Szent-Márton**
Ga parik J.
Magyar nyomda (tulajd.: özv. Moskóczy Ferenczné)
Turócszentmártoni nyomda r.-t.
- Új-Arad**
Mayr Lajos.
- Újpest**
Fuchis Antal.
Krömer Alajos.
Salgó és Társa.
- Új-Verbász**
Verbászi könyvnyomda (tul.: Trbojevich M. Sz.).
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gelliss Miksa.
Jager Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kir. orsz. fegyintézeti ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág Újhely**
Brück Samu.
Horovitz Adolf.
Pannonia-könyvnyomda.
- Versecz**
Kehrer Lajos.
Kirchner Ernő.
Wetli és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves Béla.
Krausz A. Fia.
Népakarat nyomdája (tul.: Takáts Sz.).
Pósa Endre.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
- Zala-Gyulaj**
Vágó János.
- Zala-Szent-Grót**
Nagy Sándor.
- Zenta**
Barna János.
Kabus Ármin.
Schwartz Sándor.
Zentai Hírlap nyomdája.
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Ifj. Nádossy Gyula.
Schlesinger Ignác.
- Zombor**
Bittermann Nándor és Fia.
Oblát Károly.
- Zsombolya**
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

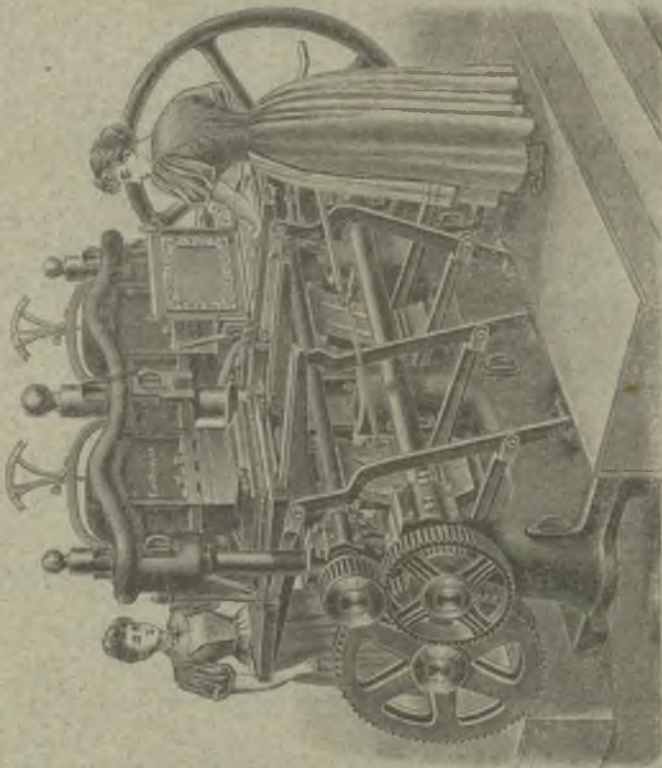

Egy

»Non plus ultra» gép egymaga olyan munkaképességű, mint hat—kilencz kézi sajtó, vagy kézi egyensúlyozó-prés. o o o o

★

Németbirodalmi szabadalmak: 80.786., 92.007., 110.188., 111.113., 113.302., 115.272. sz.

Magyarországi képviselő:

DESSAUER ÉS MÁRKUS

BUDAPEST, VI., Lószár-utca 13.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Fülszámok:

Berlin SW. 48. | o o o Páris o o o
Friedrichstrasse Nr. 16. | Rue de Paradis 21. léis.